

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

SÜS VE FİRÜZE DERGİLERİNDE

KADIN İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beyza CEYHAN

İstanbul

Eylül-2025

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI
TARİH VE MEDENİYET ARAŞTIRMALARI BİLİM DALI

SÜS VE FİRUZE DERGİLERİNDE
KADIN İMGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beyza CEYHAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TOK

İstanbul

Eylül-2025

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Anabilim Dalı,
Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak
kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TOK

Üye Prof. Dr. Zeyneb ÇAĞLYAN İÇENER

Üye Dr. Öğr. Üyesi Ali DEMİREL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Süs ve Firuze Dergilerinde Kadın İmgesi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Beyza CEYHAN

ÖN SÖZ

Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasındaki dergilerdeki kadın imgesini incelemek, bir kadın olarak bana bilinç kazandırdı. Kadın hareketlerindeki sürecin nasıl ilerlediğine şahit olmak ve günümüzdeki eksik ya da yanlış uygulamalarla benzerlikleri fark etmem açısından katkısı oldu.

Çalışma sürecimde danışmanlığımı yapan Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TOK'a, yol göstericiliği için Prof. Dr. Zeyneb ÇAĞLIYAN İÇENER'e ve Dr. Öğr. Üyesi Ali DEMİREL'e, bana her zaman destek olan babam Canip CEYHAN ve annem Neriman CEYHAN'a teşekkür ederim.

Beyza CEYHAN

Eylül-2025

ÖZET

SÜS VE FİRUZE DERGİLERİNDE KADIN İMGESİ

Beyza CEYHAN

Yüksek Lisans, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları

Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TOK

Eylül, 2025 – 104 Sayfa

1839’da ilan edilen Tanzimat Fermanı’yla başlayan yenilikler, 1876’da ilan edilen I. Meşrutiyet ve 1908’de ilan edilen II. Meşrutiyet ile birlikte gelişim göstermiştir. I. Meşrutiyet’ten başlayarak kadın dergileri ve kadın yazarlar görünür olmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet ile birlikte kadın dergileri ivme kazanmıştır. Bu kadın dergilerinde muharrirlik yapan kadın ve erkek yazarlar, kadın-erkek eşitliği, çalışma, eğitim hakkı gibi birçok konuda kadınları hem bilinçlendirmiş hem de teşvik etmiştir. *Süs* ve *Firuze* dergileri de bu konuların konuşulduğu zeminde doğmuştur. Bu dergilerde hem kadınların ilgisini çekebilecek ev, mutfak işleri, dikiş, çocuk bakımı, moda gibi alanlarda bilgilendirmeler yapılmış, hem de çökeşlilik, talak hakkı gibi konularda bilinçlendirme yapılmıştır. Bu çalışmada *Süs* ve *Firuze* dergilerinin yayımlandığı dönemde var olan kadın imajı ve olması hedeflenen kadın imajı incelenmiştir. Bu incelemede *Süs* ve *Firuze* dergilerinden istifade edilerek derinlemesine analiz yapılmıştır. En önemli bulgulardan biri dergilerde kadının ev ve çocuk işleriyle ciddiyle meşgul olunmasının istenmesidir. Kadının saygı duyulan, kutsal aile vazifesinin yanında içtimai, siyasi, sanat gibi alanlarda da var olması istenmiştir. Hemen hemen her konuda modernlik ve muhafazakarlık arasında orta yol tercih edilmiştir. Çalışmada 1923-1924 yıllarını kapsayan Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde kadın imgesinin nasıl geliştiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süs Dergisi, Firuze Dergisi, Kadın, Osmanlı, Erken Cumhuriyet.

ABSTRACT

THE IMAGE OF WOMAN IN SÜS AND FIRUZE MAGAZINES

Beyza CEYHAN

Master's Degree, History and Civilization Studies

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Dr. Abdullah TOK

September 2025 – 104 Pages

The reforms that began with the Tanzimat Edict of 1839 progressed with the First Constitutional Monarchy, declared in 1876, and the Second Constitutional Monarchy, declared in 1908. Beginning with the First Constitutional Monarchy, women's magazines and women writers began to appear. With the Second Constitutional Monarchy, women's magazines gained momentum. The male and female writers who wrote for these women's magazines both raised awareness and encouraged women on numerous issues, such as gender equality, the right to work, and the right to education. The Ss and Firuze magazines emerged from the context of these discussions. These magazines provided information on topics of interest to those interested, such as household chores, kitchen chores, sewing, childcare, and fashion, as well as consciously raising awareness on issues such as polygamy and the right to divorce. This was the prevailing image of women during the period when the successful Ss and Firuze magazines were published, and the image they aimed to embody. This study utilizes the Ss and Firuze magazines to analyze the archives. One of the most significant findings is the magazine's insistence that women be seriously involved in household and childcare. In addition to their respect for women and their sacred family duties, they were also encouraged to participate in social, political, and artistic spheres. A middle ground between modernity and conservatism was chosen in almost every respect. A study covering the transition from the Ottoman Empire to the Republic, covering the years 1923-1924, reveals how the image of women emerged.

Keywords: Ss Magazine, Firuze Magazine, Woman, Ottoman, Early Republic.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Amaç	3
1.2. Tezin Düzeni/Dizaynı.....	4
1.3. Yöntem	4
1.4. Kapsam	5
1.5. Literatür Özeti	6
1.6. Genel Bir Bakışla Kadın Hareketi	7
İKİNCİ BÖLÜM	12
MEŞRUTİYET DÖNEMİ KADIN DERGİLERİ	12
2.2. I. Meşrutiyet Döneminde Önemli Kadın Dergileri.....	12
2.2.1. Terakki Gazetesi	12
2.2.2. Şükûfezar Dergisi	13
2.2.3. Hanımlara Mahsus Gazete	14
2.3. II. Meşrutiyet Döneminde Önemli Kadın Dergileri	16
2.3.1. Demet Dergisi	16

2.3.2. Mehasin Dergisi.....	17
2.3.3. Kadın Dergisi.....	21
2.3.4. Kadınlar Dünyası Dergisi	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
SÜS VE FİRÜZE DERGİLERİNDE KADIN İMGESİ.....	31
3.1. Süs Dergisi	31
3.2. Firuze Dergisi	38
3.3. Süs ve Firuze Dergilerinin Yayın İçeriği	39
3.3.1. Süs ve Firuze Dergilerinde Kadına Bakış.....	39
3.3.3. Süs ve Firuze Dergilerinde Moda Anlayışı.....	46
3.3.4. Süs ve Firuze Dergilerinde Yapılmış Röportajlar.....	58
3.3.5. Süs ve Firuze Dergilerinde Yapılmış Müsabakalar	61
3.3.6. Süs Dergisinde Kadınlarla İlgili Siyasi Söylemler	63
3.3.7. Süs Dergisinde Aile, Ev ve El İşi	65
3.3.8. Süs ve Firuze Dergilerinde Güzellik Anlayışı	66
3.3.9. Süs Dergisine Göre Kadın Erkek Münasebetleri.....	69
3.3.10. Firuze Dergisinde Kadın Terakkisinin Sınırları.....	70
3.3.11. Süs ve Firuze Dergilerinde Tanıtılan Kadınlardan Bazıları.....	71
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Amerika Güzellik Kraliçesi.....	18
Şekil 2.2: Amerika Güzellik Müsabakalarında Kazanan 2 Kadın.....	19
Şekil 2.3: Fransa’da Bir Gazetenin Üyeleri Arasında Güzellik Yarışması.....	19
Şekil 2.4: Küba Güzellik Kraliçesi.....	20
Şekil 2.5: Çocuk Güzellik Müsabakası.....	20
Şekil 2.6: Süs Dergisi Kapak Fotoğrafi Halide Edip Adivar.....	26
Şekil 2.7: Dekolteli Şuh Bir Kadın.....	27
Şekil 2.8: Firuze Dergisi Kapak Fotoğrafi.....	27
Şekil 2.9: Latife Hanım ve Galibe Fethi Hanım.....	29
Şekil 3.1: Haftanın Kahkahası.....	34
Şekil 3.2: Haftanın Kahkahası.....	34
Şekil 3.3: Haftanın Kahkahası.....	35
Şekil 3.4: Haftanın Kahkahası.....	35
Şekil 3.5: Haftanın Kahkahası.....	36
Şekil 3.6: Bedia Muvahhid Hanımefendi.....	40
Şekil 3.7: Melek Celal Hanımefendi.....	41
Şekil 3.8: Nezihe Muhiddin ve Oğlu.....	43
Şekil 3.9: Şükûfe Nihal.....	44
Şekil 3.10 Kürk Mantolu Kadın Örneği.....	47
Şekil 3.11: Hanım İskarpinleri.....	48
Şekil 3.12: Bir Süvari Elbisesi ve Takım Giysiler.....	49
Şekil 3.13: Paris’ten Örnek Gelinlikler.....	50

Şekil 3.14: Tunik Etek Örnekleri.....	51
Şekil 3.15: Yaka Çeşitleri.....	52
Şekil 3.16: Çeşitli Şemsiye Modelleri.....	53
Şekil 3.17: Deve Kuşu Tüyü ve Tuvaletler.....	54
Şekil 3.18: Son Moda Deniz Kıyafetleri.....	55
Şekil 3.19: Çocuk Modası.....	55
Şekil 3.20: Kadınlar için Son Moda Pijamalar.....	57
Şekil 3.21: Nimet Cemil Hanımefendi.....	60
Şekil 3.22: Müsabaka için Seçilecek Edipler.....	62
Şekil 3.23: Kadınlar için İdman.....	67
Şekil 3.24: Tayyareci Kadın.....	71
Şekil 3.25: Tanburi Faize Hanım.....	72
Şekil 3.26: Mine Hanımefendi.....	73
Şekil 3.27: Operet Kraliçesi.....	74
Şekil 3.28: Sporcu ve Daktilograf Bir Hanım.....	75
Şekil 3.29: Şampiyon Fransız Kadın Futbol Takımı.....	75
Şekil 3.30: Sakallı Kadınlar.....	76
Şekil 3.31: Vahşi Güzeller.....	77

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.d.	: Adı Geçen Dergi
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
Akt.	: Aktaran
Bs.	: Baskı
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Hız.	: Hazreti
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KHF	: Kadınlar Halk Fırkası
S.	: Sayı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Vd.	: Ve diğerleri
Yy.	: Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Modern kadın ve geleneksel kadın çalışmaları kadın araştırmaları yapan kişiler tarafından önemini korumaktadır. Geleneksel kadın yapısından yeni kadına geçiş aşaması Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasıyla paralellik göstermektedir. Bu sebeple Osmanlı Devleti'ni geleneksel kadınla, Cumhuriyet dönemini ise modern kadınla özdeşirebiliriz. Modern kadın ile geleneksel kadının ortak noktaları incelendiğinde Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasında ikisi arasında bir orta yol izlendiği görülmektedir. Bu da bizlere değişimin tedricen gerçekleştirildiğini göstermektedir. Bireyselleşme ve özgürleşme ülküsüyle ortaya çıkan modern insanın içinde kadının da birey olarak tanımlanmasının önü açılmıştır. Kadınlar yeteneklerini ortaya koymak isterken kendilerini sınırlandıran geleneksel kadına mesafe koymuşlardır. Modern kadın çalışma, eğitim hakkı gibi konularda sesini yükselterek erkeklerle eşit şartlarda yaşama ideallerini dile getirmişlerdir. Eşitlik açısından bakıldığında kadının ve erkeğin temel hak ve özgürlüklerde eşit olması, başka konularda birbirini dengelemesi gerekir. Fakat tarihsel süreç içerisinde kadınlara karşı farklı uçlarda yaklaşımlar gözlemlenmiştir. Örneğin Ortaçağdan Yeniçağa (1450-1750) geçişte Avrupa'da kadınların cadı ve büyücü olarak görüldüğü bir dönem yaşanmıştır.¹ Avrupa'da kadınlar cadı avıyla öldürülürken, Türklerde ise M.Ö. 6. yüzyıllarda, kadın el üstünde tutulan, hükümdar olabilen, avcı, savaşçı bir yapıya sahip, değerli bir varlık olarak görülmüştür.² Eski Türklerde kadının kılıç kuşanması, at binmesi, ok atması önemsenmiştir. Kadınlar hükümdar olan, bunlara ilave olarak çanak çömlek yapan, halı kilim dokuyan değerli bir varlık olarak görülmüştür. Her an saldırıyla karşılaşabilecekleri için ailelerini ve kendilerini kurtarmak amacıyla savaşçı özelliklere sahip olmuşlardır. Kadın her zaman kamusal alanın içine dahil

¹ Yücel Aksan, "1450-1750 Yılları arasında Avrupa'da Cadılık", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.28, S.2 (2013): 1.

² Halil Özcan, "Eski Türk Kültüründe Kadın", *Türk Kadını: Tarihi ve Talihi*, Der. Evrim Şencan, (İstanbul: Libra Kitap, 2021): 91-130.

edilmiştir. “Eski Türklerde hatunlar, hakanla birlikte tahta çıkar, binicilik, silahşörlük yapar, kale muhafızı, vali, sefir olabilirdi”.³ Bu örneklerden anlaşıldığı gibi kadınlara tarihin çeşitli dönemlerinde çeşitli roller biçilmiştir.

Tarih boyunca çeşitli değer yargılarıyla şekillendirilmeye çalışılan kadın çoğu zaman görünmezliğe itilmiş veya hakir görülmüştür. Bunun sebebini anlamak, sorunun çözümüne dair algoritmalar geliştirmek isteyen birçok araştırmacı çeşitli çalışmalar yapmıştır. Serpil Çakır, tarih bölümlerinin tutuculuğu ve baskısı sebebiyle yeterli sayıda ve nitelikte araştırma yapılmadığından dem vurmıştır. Türkiye’de yaşayan kadınlara, bir kadın mücadelesi geçmişlerinin olduğunu göstermeye çalıştığını söylemiştir. Amacını, tarihi erkek kurgusundan çıkarmak, kadınlara ait ortak hatıra yaratmak ve kadınların pratiklerini görünür kılmak olarak belirlemiştir.⁴ Fatmagül Berktaş ise Eski Mezopotamya’da yazının ve kayıt tutma bilgisinin bulunmasından bu yana tarih yazma işlevinin erkeklerde olduğunu, bu sebeple erkeklerin yaşadıklarını önemli bularak onların yaşantılarının yazıldığını, kadınların gündelik yaşamının görmezden gelindiğini söylemiştir.⁵ Her iki araştırmacı da tarih disiplininin uzun süre erkeklerin oluşturduğu grubun çıkarlarıyla şekillendiğini, zamanla siyahlar, işçiler, köleler, köylüler gibi, kadınlar dışındaki toplumsal grupların tarihin içine girdiğini, kadınların ise dışarıda kaldığını vurgulamıştır. Bu sebeple geleneksel tarih yazıcılığının erkeklerin tarihsel yaşantılarına odaklandığı, öznesinin erkek olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bir hafıza oluşturmak amacıyla kadınların yazdığı dergilere odaklanılmış ve bu dergiler üzerinden kadınların 1923-1924 tarihlerindeki durumları ile ilgili analizler yapılmıştır.

Kadın hareketlerini incelemek, anlamak ve yorumlamak için kadınların yazıp çizdiği, tartıştığı, anlamaya çalıştığı, görüşlerinin yer aldığı dergiler, gazeteler, yazılmış diğer edebi ve bilimsel çalışmalar gibi verilerden faydalanmak ve bu verileri analiz etmek gerekmektedir. Bu amaçla bu çalışmada *Süs* ve *Firuze* gibi iki önemli dergiden yararlanarak kadının imajı üzerinde inceleme yapılmıştır.

³ Halil Özcan, “Eski Türk Kültüründe Kadın”, *Türkiye’de Kadın: Tarihi ve Talihi*, Der.

Evrin Şencan (İstanbul: Libra Kitap, 2021): 97.

⁴ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 7 bs. (İstanbul: Metis Yayınları, 2024): 25.

⁵ Fatmagül Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, 7 bs. (İstanbul: Metis Yayınları, 2022): 24.

1.1. Amaç

Hayat devam ettiği sürece değişim kaçınılmazdır. Ulus devletlerinin ortaya çıktığı, yeni devletlerin kurulduğu dünya savaşlarının sonrasında yaşanan değişimler, hemen her alanda kendisini göstermiştir. Bu sebeple değişimler akademik çalışmalarda her zaman konu edilmiştir. Dergicilik bir iletişim aracı olarak toplumların bilinçlenmesini sağlayarak, değişim ve dönüşümlerden kitleleri haberdar etme yöntemi olarak kullanılmıştır. Bu çalışma ile 1923-1924 dönemlerinde bir iletişim yöntemi ve yol gösterici olan dergilerin, toplumsal değişime nasıl katkı sağladığının, değişim sürecinin kadın imgesi üzerindeki etkilerinin neler olduğunun araştırılarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma sırasında I. ve II. Meşrutiyet dönemindeki önemli dergilerle beraber Cumhuriyet dönemi dergilerinden *Süs* ve *Firuze* dergilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin sonu ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle kadın dergilerinde yer alan kadın haberleriyle kadın imgesi üzerinden çözümleme yapılmak istenmiştir. Bu doğrultuda *Süs* dergisi ve bu derginin devamı niteliğindeki *Firuze* dergisinin sayıları kronolojik sırayla incelenmiştir. *Firuze* dergisi hakkında daha önce akademik bir çalışma yürütülmemiştir. Bu çalışmada dergilerin içerikleri tematik olarak gruplandırılarak 20. yüzyılın başında Türk toplumunun sahip olduğu ve sahip olması hedeflenen kadın algısı ve imajı derinlemesine analiz edilmiştir. Ayrıca Cumhuriyet'in ilanından hemen önce yayınlanan diğer dergilerle, tez kapsamındaki dergilerin konularıyla uyumlu olduğu noktalarda, çapraz okuma ve karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem söz konusu dergiler ile aynı içeriğe sahip diğer dergilerin örtüşen yönlerini ortaya koymayı amaçladığından özgün bir değere sahiptir. Erken Cumhuriyet döneminde yayınlanan kadın dergilerindeki kadın imgesi üzerindeki benzerlikleri ele alan bu araştırma, ayrıca kadın imgesinin Cumhuriyet düşüncesi üzerinden okunmasını amaçladığından dolayı farklı bakış açıları sunmaktadır. Söz konusu dergiler arasındaki benzerliklerin tarihsel süreç içerisinde bir bütün olarak incelenmesi, toplumlara bellek ve tarih kazandıracağından ve böylece kadınların daha da görünür olması sağlanacağından dolayı bu çalışma literatüre önemli bir katkı sunacaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki kadın imajının anlaşılması için 1923-1924 döneminin dergilerinde yer alan kadının konumunun iyi anlaşılması gerekir. Kadın hakkı, kadın hareketleri gibi kavramların ortaya çıkış nedenleri ve etkileri

anlaşıldığında kadın imgesi anlaşılacaktır. Bu kapsamda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. *Süs ve Firuze* dergilerinin yayınladığı dönemde var olan kadın imajı ve olması hedeflenen kadın imajı nedir?

2. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet dönemine geçiş aşamasında kadınlarla ilgili hangi konularda yenilik talebinde bulunuldu ve talep edilen yeniliklere ulaşıldı mı?

Bu kapsamda *Süs ve Firuze* dergilerinden hareketle kadınların istek ve beklentileri araştırılmıştır. Kadın imgesinin “Yeni Kadın”, “Modernleşme” ve “Muhafazakarlık” kavramlarıyla beraber gelişimi, tarihsel perspektifle anlaşılmıştır. Bu amaçla kadının ev, çocuk, spor, sanat, edebiyat gibi farklı alanlardaki imajına değinilmiştir.

1.2. Tezin Düzeni/Dizaynı

Tez çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezin amacı, düzeni, kapsamı, literatür özeti ve genel bir bakışla kadın hareketleri yer almıştır. İkinci bölümde teze teorik bir çerçeve oluşturmak üzere kadın kavramı incelenmiş, kadın tarihi ve kadın hareketleri üzerinden Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar yayımlanmış önemli dergilerden istifade edilerek, kadınlar hakkındaki genel bilgilere, tartışmalara, yaklaşımlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde *Süs ve Firuze* dergilerinde ele alınan konular, yayın içeriği incelenmiştir. Bu dergiler üzerinden Osmanlı Devleti'nin sonu ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında var olan kadına bakış, kadının imajı araştırılmış ve analiz edilmiştir. Teorik çerçevede ortaya konan yaklaşımlarla, araştırma sürecinde elde edilen veriler ve bulgular harmanlanarak kadın imgesinin dergiler üzerindeki etkisiyle ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

1.3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi ve doküman analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma, doğal ortamda olay, olgu ya da davranışlara yoğunlaşarak, davranışın nasıl ve neden ortaya çıktığıyla ilgilenir.⁶

⁶ Şener Büyüköztürk vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 33 bs. (Ankara: Pegem Akademi): 253-254.

İçerik analizi yöntemi, araştırma konusuyla ilgili elde edilen verilerin kodlamalarla daha küçük içeriklerle sınıflandırılması ve analiz edilmesi şeklinde yürütülen bir nitel araştırma yöntemidir.⁷ Yazılı, görsel veya işitsel verilerin içeriğini sistematik bir şekilde analiz etmeyi amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntem, araştırmacıların belirli bir konu veya sorun hakkında bilgiler elde etmelerine ve bu bilgilerden anlamlı sonuçlar çıkarmalarına olanak tanır.⁸

Doküman analizi, herhangi bir konuda yapılan bilimsel araştırmada, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, incelenmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir.⁹

Bu çalışmada *Süs* ve *Firuze* dergilerinden istifade edilerek dönemin kadın imgesi tanımlanmıştır. Türkiye'deki kadın imgesinin dönüşümü hakkında akademik çalışmalardan yararlanılarak sorgulama ve detaylı analiz yapılmıştır.

1.4. Kapsam

Bu tez çalışmasının kapsamı, Osmanlı Devleti'nin sonu ve Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşmiş olan kadın imgesindeki değişimi ve dönüşümü en hissedilir şekilde ortaya koyan *Süs* ve *Firuze* dergileri etrafında şekillenmiştir.

Çalışma, 1923-1924 yılları arasında yayımlanmış olan *Süs* ve *Firuze* dergileri ile bu dergilerin nasıl bir ortamda doğduğunu anlamak için I. ve II. Meşrutiyet zamanında yayımlanmış önemli birkaç dergi ile sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede bu çalışma, *Terakki Gazetesi*, *Şükûfezar*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Demet*, *Mehasin*, *Kadın* ve *Kadınlar Dünyası* dergilerinde yayımlanmış olan kadın hareketleriyle ilgili bilgileri kapsamaktadır. Çalışmada toplumsal ve siyasi değişmelerin kadın imgesine etkisi incelenmiştir.

⁷ A.g.e., 258.

⁸ Deniz Alanka, "Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir Çerçeve", *Kronotop İletişim Dergisi*, S.1, C.1 (2024): 64.

⁹ Ramazan Sak, "Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi", *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, S.1, C.4 (2021): 228.

1.5. Literatür Özeti

Bu çalışmada Erken Cumhuriyet döneminde yayınlanmış olan dergilerle beraber *Süs* ve *Firuze* dergilerinin kadın imgesini okumamıza nasıl katkı sağladıklarının, değişim sürecinin “*Yeni Kadın*”, “*Muhafazakarlık*”, “*Modernleşme*” kavramlarıyla hangi yöne doğru ilerlediğinin araştırılarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çerçeve yapılan araştırmalar incelendiğinde Serpil Çakır’a ait olan “*Osmanlı Kadın Hareketi*” adlı kitapta *Terakki Gazetesi*, *Şükûfezar*, *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Demet*, *Mehasin*, *Kadın*, *Kadınlar Dünyası* gibi dergiler incelenmiştir. Tezimizin konusu olan *Süs* ve *Firuze* dergilerinin birlikte incelendiğine dair bir çalışma yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Aynur Demirbilek’e ait olan “*Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*” kitabı da önemli eserlerdendir. Bu kitapta da birçok dergi işlenmiş ve kadınların istediği haklar üzerinde durulmuştur. *Süs* ve *Firuze* dergilerinden bahsedilmemiştir.

“*Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*” adlı kitapta Aynur İlyasoğlu ve Deniz İnsel’e ait olan “*Kadın Dergilerinin Evrimi*” başlıklı makale de bize değerli bakış açıları sunmuştur. Bu makalede 1879 yılından 1984 yılına kadar yayınlanmış olan kadın dergileri incelenmiştir. *Süs* ve *Firuze* dergileri ise işlenmemiştir.

Toplumsal Tarih dergisinin, 8 Mart Kadın Özel sayısında, Işık Özel’e ait olan “*Kadın Hareketinde Bir Öncü: Kadınlar Dünyası*” isimli makalede en önemli dergilerden olan *Kadınlar Dünyası* dergisi analiz etmiş, kadınların eğitim ve çalışma haklarıyla ilgili dergide yer alan görüşler aktarılmıştır.

Türkiye Günlüğü dergisinde yer alan Yıldız Akpolat Davut’a ait olan “*II. Meşrutiyet Döneminde Selanik Menşeli Bir Kadın Dergisi: Kadın*” isimli makale bize kıymetli bilgiler sunmuştur. Makalede yüzünü Batıya dönmüş olan *Kadın* dergisi analiz edilmiştir. Kadının eğitimiyle toplumun eğitileceği görüşü desteklenmiştir.

Tarih ve Toplum dergisinde yayınlanmış olan, Yıldız Akpolat Davut’a ait olan “*Bir Kadın Magazin Dergisi: Süs*” isimli makalede tezimizin ana dergilerinden biri incelenmiştir. Bu makalede Davut, *Süs* dergisinin Batılılaşma çabası hakkında bize değerli bilgiler sunmuştur. Derginin Batıya yönelimli olduğunu fakat bazı yanlarıyla da Doğulu kaldığını anlamamıza yardımcı olan açıklamalarda bulunmuştur.

Tezimizde, zaman zaman dergilere de konu olan güzellik yarışmalarıyla ilgili *Toplumsal Tarih* dergisinde Pınar Öztamur tarafından yazılmış olan “*Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları ve Feminen Kadın Kimliğinin Kuruluşu*” isimli makaleden de faydalanılmıştır. Bu makale, güzellik yarışmalarının başlangıcının ve devamının Batılı olma ve kendini Batıya kanıtlama çabası olduğunu anlatması bakımından önemlidir.

Funda Arslan Bilgin ve Özge Seda Uğraş’a ait olan “*Modern Kadın İmajı Üzerine Bir İnceleme: Ss Dergisi Örneği*” isimli makale de konumuz itibarıyla önemlidir. Bu makalede *Ss* dergisiyle ilgili bilgilere yer verilmiş ve çeşitli yorumlar yapılmıştır.

1.6. Genel Bir Bakışla Kadın Hareketi

Kadınların bir araya gelerek ilk sahneye çıkışı bilindiği kadarıyla 1789’da Fransız İhtilali ile gerçekleşmiştir. Fakat bu ihtilal sonucunda kadınlar dışarıda kalmış, hatta kadınların ihtilal öncesinde sahip oldukları haklar bile ellerinden alınmıştır. Örneğin “kadınların dernek kurmaları, toplantı yapmaları yasaklanmış, faaliyetlerdeki kadın kulüpleri kapanmıştır”.¹⁰

Kadının kamusal alanda varlığı, savaşlarda ölen erkekler sebebiyle Sanayi Devrimi’nde (1760-1840) iş gücü yokluğu sebebiyle yayılmıştır. O zamana kadar sadece ev ve çocuk işleriyle meşgul olan kadınlar artık çalıştığı için karşılığını maaş olarak almaya başlamıştır.¹¹ Fakat kadınların toplu halde çalışma hayatına girmesiyle birçok sorun yaşanmıştır. “Kadın işçiler düşük ücrete, işsizliğe ve çalışma koşullarının ağırlığına, burjuva kadınlar ise ekonomik ve siyasal haklardan mahrum bırakılmaya karşı çıkmıştır”.¹² Bundan sonra kadının toplumdaki yeri tartışılmaya başlanmış ve giderek kadın hareketine dönüşmüştür. Kadın hareketi, kadınların içinde buldukları koşulları iyileştirmek için yer aldıkları faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bunun için ifade edilen hareketin adı “*Feminizm*” yani “*Kadınlık*” akımıdır. Bu akımla erkeğin kadın üzerindeki baskısına son vermek amaçlanmıştır.

¹⁰ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 55-56.

¹¹ Emine Kısıklı, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın”, *Türk Kadını: Tarihi ve Talihi*, Der. Evrim Şencan, (İstanbul: Libra Kitap, 2021): 139.

¹² Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 57.

Osmanlı Devleti'nde ise Feminist sözcüğü dergilerdeki yazarlar tarafından kadınlardan yana ve herkesi de içine alabilecek bir terim olarak kullanılmıştır. Bu sebeple yazarların çoğu kendilerini feminist olarak tanımlamaktan dolayı rahatsızlık duymamış, her fırsatta bu kelimeyi kullanmışlardır.¹³

Batıda kadınlar eğitim, çalışma ve diğer hakları için mücadelede içinde olmuştur. Fransa'da 1867'de Fransa boyunca 40 şehir ve kasabada kızlara ortaokul hakkı verilmiştir. İngiltere kadınlara yükseköğrenim hakkı veren ilk Avrupa ülkesi olmuştur.¹⁴ İngiltere'de ilk kadın okullarından 1869'da Girton Koleji, 1878'de University of London kadınlara eğitim vermeye başlamıştır. İngiltere'de 1920'de Oxford, 1922'de Cambridge kadınları eğitime kabul etmiştir. Almanya'da 1890'lara kadar kadınların üniversitede okumaları engellenmiştir. İngiltere, Amerika, Fransa'nın ardından Almanya'da da 1900 ile 1909 yıllarında kadınlar üniversitelere kabul edilmiştir.¹⁵

Kadın hareketlerine dahil olanlar dünya çapında örgütlenmek ve anlaşılacak için basın ve yayın organları aracılığıyla faaliyet göstererek seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bilinen ilk süreli yayın 1691-1692 yıllarında çıkan *The Ladies Mercury* yayınıdır. Bu dergide aşk, evlilik, moda, bulmaca, şiir, eğlendirici köşeler yer almıştır. 17. yüzyılda İngiltere'de kadınlara yönelik dergiler var olmuştur. Üst ve orta sınıf bu yayınları takip etmiştir. Bu yayınlar aşk, evlilik hikayeleri ve romantik şiirler sunmuştur. Kadınlar bu yayınlarla entelektüel anlamda gelişmişlerdir. Kadın yazarlar yazılı kültürde kendilerini ev sınırlarında yani özel yaşam alanlarıyla sınırlandırmıştır. Bu dönem dergilerinde çok fazla eşitsizliklere değinilmemiştir. *The Female Testler* (1709-1711) ve *The Female Spectator* (1744-1746) erkek merkezli yayınlara tepki niteliğinde dergiler olmuştur. *The Female Spectator* ilk defa cinsiyete

¹³ Aynur Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, (Ankara: İmge Kitabevi): 89.

¹⁴ Nihal Cihan Temizer, "19.Yüzyılda Batı'da ve Osmanlı'da Kadının Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, S.1, C.2 (2022): 61.

¹⁵ Çilem Tuğba Koç, *Modernleşme Sürecinde Batı'da ve Osmanlı'da Feminizm ve Kadın Dergileri (1869-1927)*, (Ankara: Gece Akademi): 35.

özgü bir dergi olarak çıkmıştır. İngiltere'de dergiler 17.yüzyıldan itibaren hızla yayılmıştır. Bu dönemde *The Female Spectator* (1744), *The Ladies Journal*(1727) gibi dergilerde kadınların toplumdaki durumu sorgulanmaya başlamıştır. Bu yayınlarda kadınları gülümsetmek, gündelik yaşama dair bilgiler vermek de amaçlanmıştır. *The Ladies Journal* kadınların eğitim hakkı için çabalamıştır. *Parrot* (1728) ahlaki değerlere önem veren bir dergi olarak yayın yapmıştır. 1770'den başlayarak 77 yıl yayınlanan *The Lady's Magazine*'nin amacı ev, moda, eğlendirici şiir ve diğer edebi türleri yayınlamak olmuştur. 1789'da yayınlanan *The Lady's Monthly Museum* ise kadının ev görevlerini işlemiş, müzik, resim, astronomi gibi alanlarda pek çok bilgiler vermiştir. 18. yüzyılda Avrupa'da edebiyat alanında yazarların neredeyse tamamı kadınlardan oluşmuştur. Amerika'da ise Amerikan Devrimi'yle (1765-1783) kadın yazarlar artmıştır. 1886'da yayınlanan *Womens World* dergisi kadınlarla ilgili sorunların çözülmesini talep etmiş, kadın mücadelesini desteklemiştir.¹⁶

Dünyada kadın hareketinin başladığı yerlerden olan Amerika'da ve İngiltere'de, 19. yüzyılın sonunda çıkarılmaya başlayan ve 20. yüzyılın başına kadar çıkmaya devam eden çok sayıda feminist kadın yayını bulunmaktadır. Bu yayınlardan ikisi Amerikalı *The Evolution* ve İngiliz *The Votes for Women*'dir. Bu yayınlar Amerika'daki ve İngiltere'deki kadın hareketi konusu üzerinde özellikle durmuştur. Hollanda'da *Evolutie* (1893), Fransa'da *La Tribune Des Femmes* (1832) ve Cumhuriyetçi Kanada yakın olarak bilinen *Gazette des Femmes*(1836-1838) feminist yayınlardan bazılarıdır. Bu feminist yayınlar içinde *Die Gleichheit* (1892) öne çıkan kadın yayınlarından biridir.¹⁷ Bu yüzyılda kadınlar özellikle İngiltere ve Amerika'da yoğun biçimde oy hakkı mücadelesi vermiştir. Bu yayınların çıktığı dönemde erkeklerle kadınlar arasındaki medeni ve sosyal haklardaki eşitsizlik dönemin Batılı kadınları tarafından sorgulanmıştır.¹⁸ Bu durum Osmanlı Devleti'ndeki kadınların da bilinçlenmesine ve yazarak bilinçlendirme çabasına girmesinde etkili olmuştur. Batıda kadınların arzu ettiği kadın erkek eşitliği, eğitim ve çalışma hakkı gibi konular Osmanlı kadınlarının da amacı olmuştur.

¹⁶ A.g.e., 37-47.

¹⁷ A.g.e., 83.

¹⁸ Karaaslan Ümran, "19. yüzyılda Batı'da Kadın Hakları Hareketinin Tarihsel Gelişimi", Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Osmanlı Devleti'nde 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile hukuk birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yıllarda insanların özelliklerine, cinsiyetine, iş konumuna, dinine ve mezhebine göre farklı kurallar uygulanmaktadır. Örneğin evlilik, devlet kontrolünde değildir. Çiftlerin hiçbir resmi yetkili karışmadan, iki tanıkla evlenmek istediklerini belirtmesi kâfi olmuştur. Boşanma hakkı olmayan kadının, evlenmeden önce veya evlendikten sonra erkekten alacağı mehir için erkeğin söz vermesi yeterli sayılmıştır. Yani kadın adeta erkeğin insafına bırakılmıştır.¹⁹

Tanzimat Fermanı'yla kadının statüsünde bir değişiklik olmamıştır. Fakat Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle birlikte yeni bir kapı aralanmış, değişen dünya şartları ve algılarla fikirlerin daha net bir şekilde ifade edilmesinin ortamı oluşmuştur. 1868-1888 tarihlerinde yazılan Mecelle'de de kadının eşitliğine dair bir madde bulunmamaktadır. 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nde ise mirasın kız ve erkek kardeşler arasında eşit bir şekilde paylaşılması kararı yer almıştır. 1874'te Sicil-i Nüfus Nizamnamesi'nin hazırlanmasından sonra genel sayımda kadınlar ilk kez kapsama alınıp sayılmıştır. 1911'de Ceza Kanunu'nda ise evli olan ve zina yapan erkeğe öncesinde sadece para cezasına verilirken, yeni maddeyle erkek de kadın gibi hapis ve aynı derecede cezaya çarptırılmıştır. 1917'de çıkan Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nde ise evlilikle ilgili modern uygulamalar başlatılmış, kadına sınırlı da olsa bazı haklar tanınmıştır.²⁰ Örneğin 38. maddeye göre ikinci bir eş almama taahhüdünü içeren evlilikte, başka eş alındığı takdirde eşlerden birinin boşanmış sayılması şartını taşıyan evlilik akdi geçerli olmuştur ve bu tür bir şart kadın için çok önemlidir. Bununla çokeşliliğin önüne geçilmeye çalışılmıştır.²¹

Osmanlı Devleti'nde özellikle II. Meşrutiyet'le yeni bir yapılanma oluşmuş, toplumsal ve kültürel değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu ortamdan istifade eden erkek gazetecilerin yanında, Batıda olduğu gibi, kadınları ön planda tutan, kadınlara özgü gazetelerde yazan kadın gazeteciler de belirgin olmuştur. Muharrirler Batıdakine benzer şekilde yazarak bilinçlendirme çabasına girmiş, kadın dergicilik faaliyetleri ivme kazanmıştır. Bu noktada basın bize kadınlara ait gerçekliğe dair

¹⁹ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 201-202.

²⁰ A.g.e., 203, 205.

²¹ Mehmet Akif Aydın, "Hukuk-ı Aile Kararnamesi (Hükümlerin Tahlili)", *DİA* (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 18/314-318.

ipuçları vermiştir. Özellikle kadının kendisini anlattığı dergiler bu açıdan kıymetli olmuştur. Cumhuriyet'ten önce 40 kadar kadın dergisi yayınlanmıştır. Bu dergilerde kadınlar, sorunlarını ve beklentilerini dillendirme, kadınları bilinçlendirme imkânı bulmuştur.

Bu bilgiler ışığında dünya geneline bakıldığında kadınlara haklarının verilmesi mevzusunun çok eski bir olay olmadığı görülmektedir. Bu gelişmeler kadın meselesinin sadece Osmanlı Devleti'nin sorunu olmadığını, Batının yakın bir zamana kadar kadınlar konusunda çok büyük sorunlarının olduğunu göstermektedir. Modern yeni kadın kavramı Batıda başlamış olsa da Osmanlı Devleti'ne yansması çok uzun sürmemiştir. Batıdaki modern kadın ve Osmanlı Devleti'ndeki yeni kadın aynı haklara sahip olmayı hedeflemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

MEŞRUTİYET DÖNEMİ KADIN DERGİLERİ

1876’da ilan edilen I. Meşrutiyet ve 1908’de ilan edilen II. Meşrutiyet’le birlikte, kadın haklarıyla ilgili birçok dergide yayınlar yapılmıştır. Bu yayınlar, bize bu zaman dilimlerine ait dergilerde kadınların deneyimleri ve pratiklerinden, hak ve adalet kavramlarına kadar çeşitli bilgiler vermektedir. Bu dönemler, aynı zamanda tarihi erkek kurgusundan çıkararak, kadınların kendi tarihlerine dair veriler sunan zamanlardır. Serpil Sancar, özellikle II. Meşrutiyet sonrasında, aydın erkeklerin kendilerinin ulaştığı eğitim ve sosyal haklara kadınların da ulaşmasının engellendiğinin farkında olduklarını ve buna çözüm bulmaya çalıştıklarını aktarmıştır.²² Söz konusu dergiler bu bilinçteki erkeklerin ve kadınların analiz etmeye çalıştıkları kadın yaşantılarını bizlere göstermektedir.

2.2. I. Meşrutiyet Döneminde Önemli Kadın Dergileri

I. Meşrutiyet’in ilanından sonra dergicilikte önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kadın dergiciliğini *Terakki* gazetesiyle dönemin aydın erkekleri başlatmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi, kadınlarla ilgili yavaşça ilerleyen bir değişimi beraberinde getirmiştir. Kentli yaşam, eğitim ve çalışma hakkı gibi gelişmeler geleneksel kadının önüne sunulmuştur.

2.2.1. Terakki Gazetesi

I. Meşrutiyet’in ilanından hemen önce 1868’de Ali Raşit²³ ve Filip Efendi²⁴ *Terakki* gazetesini çıkarmıştır.

²² Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*, 6 bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2022): 84.

²³ *Terakki Gazetesi*’nin sahibi ve editörü.

²⁴ Osmanlı tebaasında ilk gazete patronu hüviyetindeki kişi Filip Efendi’dir. Filip Efendi, zamanla padişah yanlısı yayıncılığa geçmiştir. Bkz. Büşra Tosun Durmuş, “Bir Biyografi

Terakki gazetesinde kadın hak ve özgürlüklerine, kadın mektuplarına yer verilmiş, İslam kadınları için *Muhadderat* isimli bir ek de çıkarılmıştır. En çok işlenen konular ise çekeşlilik, kadın-erkek eşitliği, kadınların eğitim ve çalışma hakkı meseleleri olmuştur.²⁵ Çokeşlilik ve kadın-erkek eşitliği gibi konulara tezimizin konusu olan *Süs* dergisinde de rastlanmıştır. 1868 yılında gazetelerde dillendirilmeye başlayan bu konular bir alıştırma evresi olarak nitelendirilebilir. Yeni kadının modern kalıplara girmesi için eğitimine önem verilmesi kadar, kadın-erkek eşitliği, çekeşlilik gibi konularda da bilinçli olması istenmiştir.

Gazeteye gönderilen kadın mektuplarında Belkıs, Rabia gibi ya ilk adlar ya da “*Bir Hanım*”, “*Maarifi Sever Bir Hatun*”, “*Üsküdar’da Bir Sakine Hanım*” gibi mahlaslar kullanılmıştır.²⁶ Dergide, Asr-ı Saadet döneminde yaşayan Müslüman kadınlardan örnekler verilmiş, kadınların bu dönemde başarılı işler yaptığı vurgulanmıştır.²⁷ Gazetenin 104. sayısındaki bir yazıda “*Üç Hanım*” imzası vardır. Bu yazıda vapurlarda kadınlar için ayrılan kamaraların kötülüğünden yakınılmış, erkeklerle aynı ücreti ödedikleri halde farklı muamelenin nedenleri sorgulanmıştır. Kadın ve erkeklerin kamaralarının neden ayrı olduğu sorusu ise tezimizin konusu olan *Süs* dergisinde sorgulanmıştır.

2.2.2. Şükûfezar Dergisi

1886’da Afife Hanım²⁸ tarafından çıkarılan ve derginin sahibinin ve bütün yazarlarının kadın olduğu ilk dergi *Şükûfezar*’dır.²⁹ Şükûfe “*Çiçek*” demektir.³⁰ *Şükûfezar* ise “*Çiçek Bahçesi*” anlamına gelmektedir.

Denemesi: Osmanlı Basınında İlk Gazete Patronu Örneği Filip Efendi ve Yayınları”, *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)* C.6, S.2 (2021): 31.

²⁵ Aynur İlyasoğlu ve Deniz İnel, “Kadın Dergilerinin Evrimi”, *Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler(1849-1984)*, (İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984): 164.

²⁶ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 61.

²⁷ Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*, 90.

²⁸ İlk Türkçe dergilerden Mecmua-i Fünun’u çıkararan, Maarif Nazırlığı (Eğitim Bakanlığı) yapmış yenilikçi önemli isimlerden biri olan Münif Paşa’nın kızıdır. “*Şükûfezar Dergisi*”, <https://tarikhurdu.net/osmanli-kadinlari-ve-sukufezar-dergisi.html> [20.11.2018].

²⁹ İlyasoğlu ve İnel, *Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*,164.

Derginin önsözünde şöyle yazılmıştır: “Biz ki saçı uzun aklı kısa diye erkeklerin alaycı görüşlerine hedef olmuş bir tayfayız, bunun karşısını ortaya koymaya çalışacağız. Erkekliği kadınlığa kadınlığı da erkekliğe üstün tutmadan çalışma ve iş görme konusunda yılmadan adımlarımızı atacağız.”³¹

Bu anlatımda yeni kadının erkeklerin küçümseyici tavrı karşısında, kendilerini kanıtlayacağı inancı hakimdir. Derginin hem kadınları hem de erkekleri içine alan kapsayıcı yanı, kadın-erkek eşitliğini ılımlı ve yavaş bir şekilde istediklerini göstermektedir. Bu sözlerle erkeklerin kadınları hor gördüğü gibi kendilerinin erkekleri hor görmeyecekleri, beraber hareket edebilecekleri ifade edilerek birlik vurgusu yapılmıştır.

Dergide kadınların durumları, talepleri ile ilgili yazılar olmasa da çeşitli konularda şiirler ve düzyazılar vardır. Dergide siyasyattan başka her şeyden bahsedilebileceği vurgulanmıştır. Kütüphanelerde en çok ilk beş sayısına ulaşılan derginin uzun süre çıktığına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır.³²

2.2.3. Hanımlara Mahsus Gazete

1895 yılında kadınlar tarafından çıkarılan ikinci dergi *Hanımlara Mahsus Gazete*'dir. Sahibi Mehmet Tahir³³, yönetmeni ise Mehmet Tahir'in eşi Şadiye Hanım'dır.

Dergide kadınların yazı ve şiirlerine yer vermiştir. Azerbaycan kökenli Türk öğretmen, siyasetçi, yazar olan Tezer Taşkıran'a göre dergi üç prensibe hizmet etmiştir: İyi eş, iyi ana, iyi Müslüman olmak.³⁴ Fakat Serpil Çakır'a göre dergi, sadece iyi anne, iyi eş rolünü benimsetmeye çalışmamış, bu kimlikleri reddetmemekle beraber, kadının konumunu sorgulayarak erkeklere kıyas

³⁰ Sevan Nişanyan, Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçesin Etimolojisi, 6 bs. (İstanbul: Liberus, 2022): 844.

³¹ Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, 15.

³² A.g.e., 15.

³³ Mehmet Tahir, kadın sorunlarına eğilen ve inkılabın içinde yer alan bir isimdir. Hemen hemen bütün risalelerinde ailevî ve kültürel değerlere vurgu yapmıştır. Feride Yüzer, “Osmanlı Basın Hayatında Mehmet Tahir Bey ve “Çarşaf Meselesi” Risalesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 42, (2016): 332.

³⁴ İlyasoğlu ve İnel, *Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*,164.

getirmişlerdir.³⁵ Bu görüş *Süs* ve *Firuze* dergilerinde de kabul edilmiş, kadın ev ve çocuktan ayrı düşünülmemiş, bunun yanı sıra içtimai ve siyasi hayatta da var olmaları istenmiştir. Dergilerin içeriğine bakıldığında oluşturulan yeni kadın imajında muhafazakarlık ve modernlik iç içe geçmiştir.

Derginin ilk sayısında “*Tahdis-i Nimet Tayin-i Meslek*” başlıklı bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazıda II. Abdülhamid’in ilerleme ile ilgili çalışmaları, okullar açması ve herkesin eğitim alması için yaptıklarından duyulan memnuniyet dile getirilmiştir.³⁶

Gazetenin ilk sayılarında ilk Türk kadın romancı ve yazar Fatma Aliye, Türk şairi ve yazarı Nigar Hanım, Batı edebiyatı tarzında eserler veren ilk kadınlardan Makbule Leman Hanım gibi yazarlığa ilk adımlarını atan kadınların yazıları yayınlanmıştır. Dergi, ayrıca kadınların eserlerini de yayınlamıştır. Örneğin Fatma Aliye Hanım’ın *Levayih-i Hayat* ve *Tedkik-i Escam* adlı eserleri *Hanımlara Mahsus Gazete* tarafından basılmıştır.³⁷

Fatma Aliye Hanım kadınların eğitimi hakkında *Hanımlara Mahsus Gazete*’de şu ifadeleri kullanmıştır:

*Medenileşmiş milletlerin ilim ve fende önce erkeklerin ilerledikleri ve kadınların onların izinden gittikleri görülüyor. Erkekler o hazineye girdiklerinin başlangıcında kendilerini takip eden kadınları kıskanıp o hazinenin cevherlerini ondan sakınmak istiyorlar. Bu hep böyle olmuş böyle gelmiş şeylerdendir. Ama böyle olmuş dememiz böyle yapmışlardır demektir. Yoksa ilm ü fazlın sahibi Cenab-ı Allah onu kullarının erkeğine dışisine hep birden bağışlamış olduğundan bunu kadınlardan esirgemeye erkeklerin iktidarı erişebilir mi?*³⁸

Allah’ın herkese sunduğu ilmin, üstünlüğün sadece takvada olduğu hakikatinin bilincinde olmayan erkek veya kadınların varlığı Fatma Aliye Hanım’ı bu yazıyı yazmaya itmiş ve kadınların kendilerini ispat etme çabasına girmesinin bir örneği olmuştur.

³⁵ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 69.

³⁶ Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*. 19.

³⁷ A.g.e., 21-22.

³⁸ A.g.e., 66.

Bunların dışında 1875'te *Vakit Yahud Mürebbi-i Muhadderât* ve *Ayine*, 1880'de *Aile*, 1883'te *İnsaniyet* ve *Hanımlar*, 1887'de *Mürüvvet*, 1889'da *Parça Bohçası* isimli kadın dergileri de yayınlanmıştır.

2.3. II. Meşrutiyet Döneminde Önemli Kadın Dergileri

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kadın dergilerinin sayısında artış olmuştur. II. Meşrutiyet'in ilanıyla basındaki sansürün kalkması bir basın patlaması yaşanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde çıkan gazete ve dergilerin sayısında büyük oranda bir artış görülmüştür.³⁹

2.3.1. Demet Dergisi

Demet dergisi, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yayınlanmış olan ilk kadın dergisi olarak karşımıza çıkmıştır.

Kadınlar siyasi konularla ilk kez *Demet* dergisiyle tanışmıştır. Ancak siyasi yazılara ancak dördüncü sayıdan itibaren rastlanmaktadır.⁴⁰

Dergi, Türk şairi ve yazarı, Türk edebiyatının önde gelen temsilcilerinden Cenap Şahabeddin; Türk gazeteci, yazar, çevirmen, siyasetçi Hüseyin Cahit; Türk şairi, yazarı, yayıncısı ve politikacısı, "*Aşk ve kadın şairi*" olarak tanınan Celal Sahir gibi daha çok erkek yazarların yer aldığı bir yayın olarak kayıtlara geçmiştir.

Dergide ünlü Osmanlı hanımları okuyuculara tanıtılmıştır.⁴¹ Dergiye gönderilen mektuplara cevaplar verilmiş, çocuk bakımı, moda, sağlık gibi konular işlenmiştir.⁴²

Dergide ayrıca ilk sayıdan başlayarak "*Osmanlı Meşahir-i Nisvani*" başlıklı bir yazı dizisinde Ermeni kadın yazarlar, "Müslüman kız kardeşlerine" diyerek tanıtılmıştır. Aynur Demirbilek bu yazıların, Rumu Ermenisi ve Müslümanı ile Osmanlı

³⁹ Sibel Karabıyık, "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Kadın Dergileri: Demet ve Kadın (İnceleme ve Metin)", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019), 30.

⁴⁰ A.g.e., 34.

⁴¹ İlyasoğlu, ve İnel, *Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*, 165.

⁴² Sibel Karabıyık, "II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Kadın Dergileri: Demet ve Kadın (İnceleme ve Metin)", 34.

kadınlarını bir bütün olarak ele almış gibi görünmesiyle Osmanlı kadınlarına dönük olduğunun anlaşılması gerektiğini, Müslüman kadınların muhatap alındığını vurgulamıştır.⁴³

2.3.2. Mehasin Dergisi

1908’de çıkarılan *Mehasin* dergisi renkli ve resimli olarak yayınlanan ilk kadın dergisi olması sebebiyle önemlidir.⁴⁴ Dergi, Asaf Muammer⁴⁵ ve Türk hikâye ve romancısı Mehmed Rauf tarafından çıkarılmış, zamanla kadın yazarların çoğaldığı bir dergi olmuştur.⁴⁶

Dergide edebiyatçı ve fikir adamı, “*Kadınlar Oyuncak Değildir*” kitabının müellifi Ahmet Hikmet⁴⁷ ve Celal Sahir’in kadınlara verdiği konferanslar yer almıştır. Bu konferanslarda kadınların esaretine son verme, kadınların okuması ve meslek sahibi olması, kadın-erkek eşitliği gibi konular işlenmiştir. Dergide ilk Türk kadın romancı ve yazar Fatma Aliye gibi isimlerin imzasına rastlanmıştır.⁴⁸

Dergide yedi ülkenin en güzel kadınlarının fotoğraflarının seçilmesinin istendiği bir “*Güzellik Müsabakası*” ve çocuk güzellerinin seçildiği “*Yavru Müsabakası*”

⁴³ Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, 29-30.

⁴⁴ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 77.

⁴⁵ Asaf Muammer Bey, roman, hikâye gibi edebî dallarda eserler veren, II. Meşrutiyet dönemi gazetelerinde siyasi yazılar kaleme alan, ittihat ve Terakki’ye karşı yürüttüğü mücadele sonucu 6,5 yıl yurt dışında sürgün hayatı yaşayıp 1918’de Türkiye’ye dönen bir yazar, ressam, siyaset adamıdır.

⁴⁶ Demirbilek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*, 32.

⁴⁷ Ahmet Hikmet Bey, 1870’te İstanbul’da doğdu. İlköğrenimini değişik okullarda tamamladıktan sonra Galatasaray Lisesine verildi. Buraya Tevfik Fikret’le girdi. Edebiyata ilgisi bu dönemde başladı. 1889’da Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk Hizmetleri Kalemünde memurluk yaptı. Bu sırada değişik yazarların kitaplarını Türkçeye çevirdi. Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun çeviri, makale, öykü çeşitli dergilerde yayınlandı. II. Meşrutiyet Döneminde Yeni Lisan ve Türkçülük akımlarını benimsedi. www.altinkitaplar.com.tr/ahmet-hikmet-muftuoglu/.

⁴⁸ İlyasoğlu, ve İnsel, *Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*,165.

yapılmıştır.⁴⁹ Bu Türk usulü güzellik yarışmaları, kendisinden sonra yapılacak müsabakalara da örnek olmuştur. Bu müsabakalar, gerçek Türk kadınlarının yarıştığı bir müsabaka değil, yurt dışında yapılan müsabakalarda kazananların fotoğraflarının sıralanmasıyla yapılmış yarışmalardır. Bu yarışmalar, bir teşvik ve imrendirme amacı taşımaktadır. Türk-Müslüman kadınları arasında henüz bir yarışma yapılmamış olsa da, böyle yarışmaların varlığıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Bu durum ileride yapılacak olan Türk-Müslüman güzellik yarışmaları için hazırlık evresi mahiyetindedir.

Benzer bir örnek *Süs* dergisinde de karşımıza çıkmıştır. *Süs* dergisinde de Şekil 2.1 ve 2.2’de görünen Amerika’da düzenlenen güzellik müsabakası kazananları, Şekil 2.3’te görünen Fransa’da bir gazetenin üyeleri arasında düzenlediği yarışmada birinci ve ikinci seviyede derece alan hanımların fotoğrafları ve Şekil 2.4’te Küba’da seçilen güzellik kraliçesinin fotoğrafı yayınlanmıştır. Bu yayınları yapan *Süs* dergisi, müsabaka olarak dönemin şartlarına uygun bir şekilde, kadın değil, Şekil 2.5’te görüldüğü gibi çocuk güzellik yarışması yapmayı uygun bulmuştur. Bu yarışmalarda doğru sıralama yapana ödül verilmiştir.

Şekil 2.1: Amerika Güzellik Kraliçesi

Kaynak: *Süs* Dergisi, 26 Ocak 1924, S.33, 16.

⁴⁹ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 78.

Şekil 2.2: Amerika Güzellik Müsabakasını Kazanan 2 Kadın

Kaynak: Süs Dergisi, 8 Eylül 1923, S.13, 5.

Şekil 2.3: Fransa'da Bir Gazetenin Üyeleri Arasında Güzellik Yarışması

Kaynak: Süs Dergisi, 16 Şubat 1924, S.36, 8.

Şekil 2.4: Küba Güzellik Kraliçesi

Kaynak: Süs Dergisi, 5 Nisan 1924, S.43, 18.

Şekil 2.5: Çocuk Güzellik Müsabakası

Kaynak: Süs Dergisi, 29 Eylül 1923, S.16, 14.

Türk kadınları arasında hiçbir dergide güzellik müsabakası yapılmamıştır. Buna rağmen Türk usulü güzellik müsabakaları ilgiyle takip edilmiş ve yayınlanmıştır. *Mehasin* dergisinin yazarları da, II. Meşrutiyet'in ilan edildiği dönemin şartlarında yapılması mümkün olmayan bir yarışmayı, ileride uygulanabilmesi ihtimalinin yarattığı içgüdüyle ilgiyle takip etmişlerdir. Nitekim 1929'da Cumhuriyet tarihinin ilk güzellik yarışmaları da güzellikten ziyade Batı'ya Türk kadınlarının da modern olduğunu göstermek için düzenlenmiştir. Mayolarla sahnede olan kadınlar sadece güzelliklerini değil dişil özelliklerini de jürinin beğenisine sunmuştur. Filhakika güzellik yarışmaları kadınları nesneleştirmiştir. Fakat güzellik yarışmaları sunulurken, bu yarışmaların medenileşmenin, çağdaşlaşmanın göstergesi olduğu savunulmuş ve bu algı dayatılmıştır. İlk güzellik yarışmasında iki şarttan biri olarak "*Bar kadınları müsabakaya iştirak edemez*" denmiştir. Bu ahlak kavramının görünen kısmına dair bir kural olmuştur, zira başka ahlak ölçüsü sunulmamıştır. Bu sözle toplumda kötü diye adlandırılan kadınların değil, iyi yetişmiş kızların yarışmaya katılabileceğini düşündürmek amaçlanmıştır. Alıştırma ve örnek amaçlı olarak aylarca başka ülkelerin güzellik kraliçelerinin fotoğrafları paylaşılmıştır. Birçok kişi mayolarla jüri önüne çıkılmasını ahlaksız bulmuşsa da sağlık ve mutlulukla özdeşleştirilen fiziksel güzellik ile güzellik yarışmalarında kadınlar milli bir vazifeyi yerine getirdikleri düşüncesiyle yoğurulmuşlardır. Eleştiriler, bağnazlık olarak görülmüştür. Dergilerde yayımlanan yabancı ülkelerdeki güzellik müsabakaları bir alıştırma aşaması durumundadır.⁵⁰ Yeni kadın imajında güzellik yarışmaları muhafazakarlığın asgari seviyeye indirildiği bir modernliktir.

2.3.3. Kadın Dergisi

1908'de Selanik'te Mustafa İbrahim Bey'in sahibi olduğu, Türk romancısı, gazeteci ve şair Enis Avni'nin (Aka Gündüz) müdürlüğünde çıkarılan *Kadın* dergisi de önemli dergilerdendir.⁵¹

⁵⁰ Pınar Öztamur, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları", *Toplumsal Tarih Dergisi*, C.17, S.99 (2002): 46-52.

⁵¹ İlyasoğlu ve İnsel, *Türkiye'de Dergiler ve Ansiklopediler (1849-1984)*,165.

Kadın dergisi de o dönem yayınlanan kadın dergilerine benzer bir şekilde moda, ev ve el işleri gibi konuları işlemiş, yeni açılan kız okullarından ve kurulan kadın derneklerinden okuyucularını haberdar etmiştir. Ayrıca kadının eğitim hakkını savunan makalelerle, kadının içinde bulunduğu durum anlatılmaya çalışılmıştır.⁵² Dergide derginin toplumsal sınıf ayrımı gözetmeden bütün Osmanlı kadınlarına hitap ettiği aktarılmıştır. Enis Avni ise maksatlarını şöyle açıklamıştır: “*Zira (Kadın) evvela kadınların tekamülâtı ve terakkiyatına hizmeti vazife edinmiştir. Saniyen onların hukukuna kendi hakkı, annesinin hakkı gibi müdafaa ve muhafazaya yemin etmiştir, salisen hürriyetperverdir.*” Bu sözlerle *Kadın* dergisi yazarlarının hedefinin kadının ilerlemesi ve gelişmesi olduğunu ifade ederken bunun da kendi annelerinin hakkı gibi savunulacağını yani bunun onlar için anne hakkı gibi çok kıymetli bir vazife olduğunu dile getirmişlerdir.

Bir başka yazıda *Kadın* dergisinin edebiyat veya magazin dergisi olmadığı, fikir dergisi olduğu, liyakatli bireyler hazırlama hedeflerinin olduğu ifade edilmiştir. Dergide kadının eğitimine çok önem verilmiştir. Kadın eğitimi olursa çocuklarını daha iyi eğitir düşüncesi hakimdir. Osmanlı toplumunun medenileşmesi, Batılılaşması doğrultusunda toplumu eğitecek olanın da kadın olduğu vurgulanmıştır. Kadınının aydın bir anne olarak Osmanlı toplumuna hizmet etmesi umulmuştur. Yani Osmanlı kadını önce eğitimi, iyi bir anne olmalıdır. Aile terbiyesiyle, devletin ve toplumun düzeninin sağlanacağı fikri işlenmiştir. Dergide İngiliz kadınları rol model olarak alınmış, İngiliz kadınlarının etkinliği eğitime bağlanmıştır. İngiliz kadınlarının ayrıca kadın-erkek eşitliğiyle ilgili çalışmalar yaptığı da belirtilmiştir. Dergideki yazılarda İslam dininin kadını geri bırakmadığı, fakat erkeklerin İslam dinini kullanarak kadınları hegemonyaları altına almaya çalıştığından da bahsedilmiştir. Dergide sağlığa da değinilmiş, evlenen kadınların daha çok sigara içmeye başlamalarından, tütünün zararlarından söz edilmiştir. Oluşturulmak istenen yeni kadının, birdenbire değil, tedricen ve kendi geleneklerinden kopmadan Batılılaşması istenmiştir. Bu düşünce *Süs* ve *Firuze* dergilerinde de kabul edilmiştir.

Dergi, ayrıca Gedikpaşa’da kadınların çarşafının yırtılmasını esefle karşıladığını belirtmiştir.⁵³ Bu bakış açısı derginin giyim konusunda muhafazakarlığını

⁵² Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, 42.

⁵³ Yıldız Akpolat Davut, “II. Meşrutiyet Döneminde Selanik Menşeli Bir Kadın Dergisi: Kadın”, *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S.43, (1996): 68-73.

koruduğunu veya çarşafa saygı duyduğunu ve saldırganlığa karşı olduğunu göstermektedir.

Kadın dergisi, kimsesiz kadınlara ve çocuklarına hizmet eden yardım derneklerinden, mezhep ayrımı gözetmeksizin bütün Osmanlı kadınlarına açık olan Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi'ni takdir etmiş, derneklerle ilgili haberleri ve yardım yapanları yayınlamak için destek olmuştur.⁵⁴

2.3.4. Kadınlar Dünyası Dergisi

Bir diğer önemli dergi, 1913 yılında yayınlanan ve dokuz sene boyunca yayın hayatına devam eden *Kadınlar Dünyası* dergisidir. Bu dergi, II. Meşrutiyet dönemine damgasını vurmuştur.⁵⁵

Dergi hem yazı kadrosuyla hem de dergiye gönderilen yazı ve mektuplarıyla kadınlara ait olması bakımından Osmanlı Devleti'nde ilktir.⁵⁶ Ayrıca Türk kadının fotoğrafını ilk kez yayımlayan dergidir.⁵⁷

Yurt dışından da ilgi gören dergi, Fransa'da yaşayan Türk takipçilerinin dışında, Batılı kadını Osmanlı kadınından haberdar etmek ve iletişim kurmak için Fransızca bir ek de çıkarmıştır.⁵⁸

Derginin sahibi Ulviye Mevlan'dır.⁵⁹ Ulviye Mevlan için kadının tüketici olması en önemli sorundur. Mevlan, kadınlığı uyandırıp üretken hale getirmek istediğini vurgulamıştır.⁶⁰

⁵⁴ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 87-88.

⁵⁵ A.g.e., 134.

⁵⁶ A.g.e., 137.

⁵⁷ A.g.e., 135.

⁵⁸ A.g.e., 149.

⁵⁹ Ulviye Mevlan 1893'te Gönen'de doğdu. Çerkez asıllı bir aileye mensuptu. Babası Mahmut Yediç annesi Safiye Hanım'dır. Yediç ailesi, kızlarının kaçırılma tehlikesi olunca Yıldız Saray'ına yerleşti. Sarayda ona Ulviye adı verildi. Abdülhamid'in süt kardeşi Hulusi Bey'le evlendirildi. Hulusi Bey'in vefatından sonra kocasından kalan mal varlığıyla 4 Nisan 1913'te *Kadınlar Dünyası* dergisini çıkardı. Dönemin Kürt aydınlarından olan Rıfat Mevlan'la evlenenine dek Nuriye Ulviye olarak anıldı. Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 139-140.

Hem dergi hem gazete olarak anılan bu derginin yazı kadrosu tamamen kadınlardan oluşmuştur. Mükerrerem Belkıs,⁶¹ Emine Seher Ali⁶² gibi kadınlar bu kadroda yer almıştır. Kadronun tamamen kadınlardan oluşması bilinçli bir tercihtir ve bunu derginin ilkesi olarak benimsemişlerdir. Kadın hakları konusunda çok fazla yazı kaleme alınmıştır. *Kadın* dergisinde olduğu gibi *Kadınlar Dünyası* dergisinde de kadın haklarının gerçekleşmesinin tedricen olması gerektiği belirtilmiştir. Çalışma ve eğitim hakkı en çok talep edilen haklardır.⁶³

Dergiyi farklı yapan kadın hakları mücadelesini başlatması, kadın hareketine ortam hazırlamasıdır. Dergi, Batılı kadınların açtığı yoldan yürümek niyetinde olduğunu, kadınlık ve kadın hukuku konusunda yayın yapacağını da açıklamıştır.⁶⁴

Kadınlar Dünyası dergisi bütün kadınları örgütlenmeye çağırmış, bu amaçla *Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Cemiyeti*'nin (Osmanlı Kadınlarının Hukukunu Savunma Derneği) kuruluşuna öncülük etmiş ve bu cemiyetin yayın organı olmuştur. Amerika ve Avrupa'daki gelişmeleri takip ederek Osmanlı kadınıyla karşılaştırma yapmıştır.⁶⁵ Bu dernek, Feminist olarak tanımlanan tek dernektir ve mezhep ayrımı gözetmeksizin her Osmanlı kadınına açıktır.⁶⁶ Cemiyet, geleneklere, kısıtlamalara,

⁶⁰ A.g.e., 146.

⁶¹ Mükerrerem Belkıs, kadınları devrime davet eden Osmanlı feministidir. Kadın sorunları konusunda verdiği güçlü mücadele ile tanınmıştır. Dergide ev adresini yazarak sorun yaşayan kadınlara her an destek vermeye hazır olduğunu belirten Mükerrerem Belkıs kadınların peçe takmalarına karşı çıkmıştır. <https://www.habervesaire.com/osmanli-nin-feministleri/>.

⁶² Emine Seher Ali, 1913 senesinde Dersaadet Telefon Anonim Şirketi Osmaniyesi'nin gazetelere vermiş olduğu kadın santral memurlarına yönelik iş ilanına hiçbir kadının başvurmamasına sert eleştiriler getirerek, kadınların harekete geçmesine olanak sağlamıştır. Bu olay neticesinde ilana başvuran kadınlara telefon şirketinin zorlama çıkarmasına aldırış etmeden direnerek, yedi Osmanlı kadınının santral memuresi olarak işe başlamasına vesile olmuştur. <https://blog.isbul.net/calisma-hayatina-katilan-ilk-turk-kadin-ornekleri/>.

⁶³ Işık Özel, "Kadın Hareketinde Bir Öncü: Kadınlar Dünyası Kadınlar Ne İstiyor?", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C.7, S.39, (1997): 46.

⁶⁴ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 145.

⁶⁵ Işık Özel, "Kadın Hareketinde Bir Öncü: Kadınlar Dünyası Kadınlar Ne İstiyor?", 46.

⁶⁶ Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 107.

kadın-erkek eşitsizliğine, eğitimsizliğe karşı mücadele içinde olmuştur. Öncelikle kadının dış giysilerinin düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. İlk hedef milli bir kıyafet oluşturmak olmuştur. İkinci hedef olarak kadınlar için iş yeri açılması planı yapılmıştır. Bu düşüncelerinde başarılı da olmuşlardır. Bir terzi yeri açılmış, terzilik öğretmekle siparişe iş yaptırmaya başlanmıştır. Gerçekleşen bu gelişmeler, *Kadınlar Dünyası* dergisinde yayınlanmış ve kadınlar tarafından çeşitli ticarethaneler açılmıştır. Derneğin asıl başarısı ise derneğin verdiği mücadeleyle Bedra Osman Hanım ve arkadaşlarının Osmanlı Dersaadet Telefon Anonim Şirketi'ne kabul edilmesiyle ilk kez bir kamu kuruluşuna Osmanlı-Türk kadınının girmesinin sağlanması olmuştur. Böylece Osmanlı Devleti'nde memur olarak çalışan ilk kadın Bedra Osman Hanım olmuştur. Dergide ayrıca boşanma hakkının kadına tanınması, çokeşliliğin önlenmesi, görücülük yerine eşlerin birbirini görmesi, tanınması gerektiği görüşü savunulmuştur.⁶⁷ Oluşturulmak istenen yeni kadın imajında geleneksel olan dışlanmış. Görücülük usulünün değil, görüşmeyle evlenilmesinin teşvik edilmesi *Süs* dergisinde de işlenmiştir. Dergi, kadınları harekete geçirmiş, onların sözcülüğünü yapmıştır. Toplumun her kesiminden ve hemen her düzeyde okuyucu kitlesi oluşmuş, büyük bir ilgi görmüştür.⁶⁸

Birçok kadın, kadın sorunlarının farkında bile olmadığından onları bilinçlendirmek istemişlerdir. Kadın sorunlarının çözümünde önerilen yol ise feminizmin öncülük ettiği kadın inkılabıdır. Kadın inkılabının da aşamalı olarak yapılması fikrini benimsemişlerdir. Radikal değil ılımlı feministlerin başarılı olduğuna dikkat çekilmiştir. Feminizmin aileyi ve ahlakı yıkmadığı aile ve insanlık saadetini hedeflediği de dergide belirtilmiştir.⁶⁹ Dergi, ayrıca milli kıyafette kolalı yaşmak, ferace, çarşaf gibi semtten semte değişen farklılıkları önlemeyi amaçlamıştır. Örtünme konusunda dış giysilerin değiştirilmesi talebi en çok Kadınlar Dünyası dergisinde dile getirilmiştir. Aziz Haydar,⁷⁰ dergideki yazılarında bol bir çarşafın

⁶⁷ A.g.e., 109.

⁶⁸ A.g.e., 153.

⁶⁹ A.g.e., 181.

⁷⁰ Aziz Haydar, 1881 yılının şubat ayında Tırhala'da dünyaya gelmiştir. Tırhala kaybedildikten sonra Selanik'e göç eden Aziz Haydar, Mustafa Kemal ile komşu ve çocukluk arkadaşı olmuştur. Selanik'teki Feyziye ve Terakki mekteplerinde tahsilini tamamlamıştır. Eğitimci kimliğini ön plana çıkararak Aziz Haydar, Erenköy'de "Ana"

içinde gizli işler yapılabileceğini, palto giymemenin soğuk havalarda hasta ettiği konularına değinerek çarşaf ve peçenin doğru kıyafet olmadığını kanıtlamak istemiştir.⁷¹ Dergi yazarları, milli kıyafeti değiştirerek ve çoraba varana dek tanım yapan bir yasa çıkarılmasını amaçlamışlardır.⁷² Sunulan bu yöntem “*Tek Tip Kadın*” imajına döneceğinden dolayı tehlikelidir ve özgürleşmek isteyen kadın için, yeni bir baskı aracının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Kadınlar Dünyası’nın sayfalarında Kur’an’ın hiçbir ayetinde tesettür meselesinin olmadığından, tefsirlerde yüz ve el hariç diyerek yanlış yorum yapıldığından bahsedilmiştir.⁷³ Örtünme konusunda *Kadınlar Dünyası* dergisi net bir şekilde geleneği ve hatta ayetleri reddetmiş, ileride *Süs* dergisinde de örtünmenin sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Örnek olarak *Süs* dergisinin ilk sayısında Şekil 2.6’da görünen Halide Edip Adıvar, modern imajıyla kapak fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Hatta Şekil 2.7’de görüldüğü gibi *Süs* dergisinde henüz dekolte bir kadına yer verilmemişken dekolte ve şuh pozlar resim olarak kullanılmış, olması istenen veya hedeflenen fakat henüz olması mümkün olmayan tavırlar resmedilmiştir. Benzer bir şekilde Şekil 2.8’de görüldüğü gibi *Firuze* dergisinin ilk sayısında da dekolte bir kadın fotoğraflanmıştır.

Şekil 2.6: Süs Dergisi Kapak Fotoğrafı, Halide Edip Adıvar

Kaynak: Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, Kapak Fotoğrafı.

mektebini açmış ve bu çaba Erenköy Kız Lisesinin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Dönemlerinde eğitim ve gönüllü yardım faaliyetlerine devam etmiştir. Libra Kitap, *Aziz Haydar (Omur) ve Balkan Harbi Hatıraları Üzerine Bir Değerlendirme*.

⁷¹ Demirdirek, *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikâyesi*, 105-106.

⁷² Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, 250.

⁷³ A.g.e., 257.

Şekil 2.7: Dekolteli ve Şuh Bir Kadın Resmi

Kaynak: Süs Dergisi, 12 Nisan 1924, S.1.

Şekil 2.8: Firuze Dergisi Kapak Fotoğrafi

Kaynak: Firuze Dergisi, 15 Eylül 1924, Kapak Fotoğrafi.

Osmanlı toplumunda giderek görünür olmaya başlayan kadın için giyim-kuşam da kadının kendini ifade etmesinin bir göstergesi haline gelmiştir. Yaşamak, ferace veya çarşaf yeni kadın imajında tercih edilmemiş, gericilik olarak görülmüştür. Modernleşmek için görüntüde de Batılı olmak önemsenmiştir. Kadınların örtünmesi kocaları tarafından istendiği gibi devlet tarafından da toplumsal düzenin korunması için istenmiştir. Bazen de feraceler, çarşaf lar yasak giysi kapsamına girmiştir. Örneğin II. Abdülhamid, çarşaf giyen erkeklerin hırsızlık yaptığını öğrendiğinde çarşafı yasaklamıştır.⁷⁴ Bu makul sebeplerle örtünmenin de bir sınırı olması tabiidir. Tehlike oluşturduğunda örtünme gibi açılmanın da bir sınırı olmalıdır.

Süs dergisinde Azerbaycan'dan muallim Nimet Kamil'in bir yazısı yayınlanmıştır. Bu yazıya göre bir davette Mustafa Kemal Paşa'nın muallimelerin yanına kadar giderek hepsinin ellerini sıkarak, hatırlarını sorduğundan ve böyle nezaket dolu bir davranışı tüm şarkın misal almasına değer bir örnek olduğundan gururla bahsetmiştir. Adeta bir kafesin içinde gibi cemiyetten uzak yaşamayı hocaların dediği gibi dinin emretmediğini, bu tezin erkeklerin sırnaşıklığından meydana geldiğini iddia etmiştir. Hatta kadınların Hz. Muhammed zamanında başı açık gezdiğini, Hz. Fatıma'nın yolda giderken bir adamın ona ahlaksız sözler sarf etmesi üzerine olayı babasına ilettiğini, Hz. Muhammed'in o adamı çağırdığını ve hüviyetini bilmediği bir hanıma hangi hakla saldırdığını sorduğunda, adamın, Hz. Fatıma'yı bir esire zannettiğini söylemesi üzerine o günden itibaren tesettürün emir olduğunu, hürlerle esirlerin asırlarca bu sebeple ayrıldığını iddia etmiştir. Bunu iddia ederken dini kanunların zamana göre yapılarak, şartlara bağlı olarak değiştiğini vurgulamıştır. Çarşafın bize İran'dan ve Bizans'tan geçtiğini, Bizans'ın zamanla çarşafı terk ettiğini, fakat İran'ın ise hala yerinde saydığından, gelişmemiş olmasından dolayı çarşaf lı olduğunu, kaba ve cahil hocalar olduğu sürece Avrupa'ya nazaran geride kalacağımızı iddia etmiştir.⁷⁵

Örtünme emri Hz. Muhammed'in bir sözü değil, ayettir. Bu bakımdan Müslümanlar örtüyü Hz. Muhammed'in hadislerinde geçtiği için değil, Kuran-ı Kerim'de emredildiği için örtünmüştür.⁷⁶ Çarşaf bizim bir giysimiz olmayabilir, tamamıyla

⁷⁴ A.g.e., 244-249.

⁷⁵ *Süs Dergisi*, 20 Ekim 1923, S.19, 3.

⁷⁶ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/31.

gelenek olabilir. Fakat tehlike oluşturmadığı sürece her ne olursa olsun, buna saygı duymak insanın en temel vazifesidir.

Yine *Süs* dergisinde “*Kadın ve Kıyafet*” başlığında bir yazı da kaleme alınmıştır. Buna göre milli çarşaf diye bir şeyin olmadığı, bu örtünün Arap örtüsü olduğu ve İstanbul hanımının zevki için çarşafın bir felaket olduğundan bahsedilmiştir. Üstelik milli bir zevk bizde yoksa Avrupa’nın özellikleri bize tesir edinceye kadar, bize en yaraşan kıyafeti tercih etmemiz gerektiği eklenmiştir.⁷⁷

Firuze dergisinde örtü ile ilgili herhangi bir yazı paylaşılmamıştır. Hem *Süs* hem de *Firuze* dergilerinde hakkında yorum yapılmayan Mustafa Kemal Paşa’nın eşi Latife Hanım’ın tesettürlü fotoğrafı da Şekil 2.9’da görüldüğü gibi *Süs* dergisinde yorumsuz bir şekilde paylaşılmıştır.

Şekil 2.9: Latife Hanım ve Galibe Fethi Hanım

Kaynak: Süs Dergisi, 15 Eylül 1923, S.14, Kapak Fotoğrafi.

⁷⁷ Süs Dergisi, 5 Ocak 1924, S.30, 11.

Bu dergilerin dışında II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e dek pek çok kadın dergisi yayınlanmıştır: Kadın Selanik (1908), Musavver Kadın (1911), Kadın İstanbul (1911), Kadınlık Hayatı (1913), Güzel Prenses (1913), Erkekler Dünyası (1914), Kadınlık (1914), Siyanet (1914), Seyyale (1914), Hanımlar Âlemi (1914) Kadınlar Âlemi (1914), Bilgi Yurdu Işığı (1917), Türk Kadını (1918), Genç Kadın (1918), İnci (1919), Diyane, Kadınlar Saltanatı (1920), Hanım, Ev Hocası (1923), Süs (1923).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜS VE FİRUZE DERGİLERİNDE KADIN İMGESİ

Cumhuriyet ilan edilmeden hemen önce ve ilan edildikten hemen sonra, 1923-1924 yıllarında yayınlanmış olan *Süs* ve *Firuze* dergilerinde var olan kadın imgesini tanımak için dergilerin içerikleri hakkında malumatımızın olması gerekmektedir. Bu sebeple bu bölümde *Süs* ve *Firuze* dergileri ve muhtevaları tanıtılmış ve analiz edilmiştir.

3.1. Süs Dergisi

Süs dergisi, Cumhuriyet'in ilanından birkaç ay önce yayın hayatına başlamıştır. Dergi, 1923-1924 döneminin sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal koşullarını yansıtması bakımından önem arz etmektedir. Çünkü *Süs* dergisi hem Cumhuriyet öncesini hem de Cumhuriyet sonrasını tecrübe etmiş bir dergidir. *Süs* dergisi Cumhuriyet döneminin ilk kadın-magazin dergisidir.⁷⁸

Dergi, ilk sayısını 16 Haziran 1923 tarihinde yayınlamış ve 26 Temmuz 1924 tarihinde yayın hayatı sona ermiştir. 55 sayı yayınlanmış, 9. ve 33. sayıları özel sayı olarak çıkarılmıştır. Osmanlı Türkçesi ile yayınlanan derginin genel müdürü Hüseyin Remzi, başyazarı Mehmed Rauf'tur. Dergi, Tanin matbaasında basılmıştır.⁷⁹

Dergi, sayılarında kadın-erkek eşitliği, moda, spor, sağlık, tıp, kişisel bakım, çocuk modası, çocuk terbiyesi, çocuk sağlığı, mutfak işleri, sinema, fıkra ve eğlence olmak üzere çeşitli konulara değinen, geniş içerikli bir kadın dergisi olarak yayın hayatını sürdürmüştür.

Dergide sinema artistleri yarışması, çocuk güzellik yarışması, en çok okunan roman gibi yarışmalar da düzenlenmiştir. Okuyucular kuponlar karşılığında dergide isimleri verilen mağazalarda 20 kuruşluk indirimden faydalanabilmişlerdir.

⁷⁸ Yıldız Akpolat Davut, "Bir Kadın-Magazin Dergisi: Süs", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C.26, S.152, (1996): 41.

⁷⁹ A.g.e., 34.

Dergicilik alanında promosyonu ilk uygulayan dergi olması açısından da *Süs* dergisinin önemi büyüktür.⁸⁰

Derginin her sayısında “*Haftalık Hanım Mecmuası*” alt başlığı ve “*Gayesi, tavrı, bilhassa dimağı tezyin etmektir.*” yazısı yer almıştır. Bu alt başlıkla amaçlarının kadınların fiziksel süslenmesinden ziyade aklını da süsleme, bezeme sorumluluğunda oldukları vurgulanmıştır. Derginin 42. sayısında *Süs* dergisinin asıl görevinin kadın hukuku, kadın hayatı ve kadın toplumsal hayatı için çalışmak olduğu vurgulanmıştır. Yayın içeriği tedricen bu minvalde gerçekleşmiştir. İlk sayılarında daha çok gündelik yaşantıya dair ev, mutfak, el işi, çocuk bakımı konuları işlenirken, ilerleyen sayılarda siyasi, içtimai, dini konular hakkında yazılar artmıştır.

Derginin nüsha fiyatı 5 kuruştur ve her nüshada 20 kuruşluk ikramiye kuponu vardır. 4 adet 5 kuruşluk ikramiye kuponunu birkaç ticarethanede %20 nispetinde olmak üzere aynen para gibi kullanılabileceği belirtilmiştir. Kuponlara karşılık ipekli mendiller, çantalar, yelpazeler, pudralar hediye edilmiştir. Bu promosyonlarla *Süs* dergisinin hem tirajı yükseltilirken yapılan reklamlarla birlikte daha çok okunması ve geniş kitlelere yayılması hedeflenmiştir.

Dergide erkek yazarlar gibi kadın yazarlara da yer verildiğinden dolayı dergi aynı zamanda Türk kadınlarının da sesi olmuştur. Dergide ayrıca “*Gazetemizde muhbirlik ve muharrirlik için lisana aşına faal hanımlara ihtiyaç vardır*” diyerek kadınların idareye müracaat etmelerini rica etmiş, böylece iş bulamayan kadın okuyucuları teşvik ederek çalışma imkânı olan değerli bir fırsat sunulmuştur.

Dergi, aynı zamanda 23. sayıdan itibaren “*Salon Adab-ı Muaşeret*” başlıklı görgü kuralları dizisi yayınlamıştır. Kadın ve erkek münasebetleri çoğaldığı için Adab-ı Muaşeretin, Avrupa’daki usul ve adetin yeni hayatta da harfî harfine uygulanmasının bir zaruriyet olduğu ifade edilmiştir. Adab-ı Muaşeret derslerinin verilmesi sosyal ve toplumsal hayat için faydalıdır. Fakat Avrupa’daki usul ve adetin harfî harfine uygulanmasının zorunluluk olarak addedilmesi Batının her yaptığını kusursuz görmenin bir yansımasıdır. Avrupa’daki görgü kurallarında da eksiklikler

⁸⁰ Funda Arslan Bilgin, Özge Seda Uğraş, “Modern Kadın İmajı Üzerine Bir İnceleme: *Süs*

Dergisi Örneği” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.33, S.3 (2023): 1438-

1439.

doğal olarak vardır. Bir toplumun başka bir topluma üstünlüğünü zorunlu tutmak alanı, ufku genişletmez, daraltır. Tavsiye etmek ve zorunlu tutmak farklı yaklaşımlardır.

Dergide her sayının son sayfasında “*Haftanın Kahkahası*” başlığıyla Gündemdeki meseleler, kadın-erkek münasebetleri ve değişen kadın algısı ile ilgili çeşitli konular esprili bir şekilde dile getirilmiştir.

Karikatürler dergi sahiplerinin hanım okurları eğlendirmek gibi bir kaygılarının olduğunu göstermektedir. Bu karikatürler hanımları eğlendirmenin yanı sıra eski kadın ile yeni kadın arasında çok büyük farkların olduğu mesajını da içermektedir. Yeni kadının olması hedeflenen imajı da karikatürlere yansıtılmıştır. Karikatürlere göre yeni kadın Modern-Batılı-Burjuva kadınıdır.

Örneğin yeni kadın, Şekil 3.1’deki gibi bir erkeğe elini öptürmüş, onları gören eski kadın ise bu görüntüyü anlayamamıştır. Oysa bir erkeğe elini öptürmek, 1923 döneminde modern olduğunu da göstermenin bir yoludur. Batıda Osmanlı toplumundaki gibi yaşlıların eli değil, kadınların eli öpülmektedir. Genç ve tanışıklığı olan veya yeni tanışan erkeklerin kadınlara gösterdiği bir centilmenlik belirtisidir. Karikatürde bu modern hareketi eski kadınların anlamaması, onun cahilliği olarak yansıtılmıştır.

Şekil 3.2’de ise genç bir kadın süslenip parti toplantılarına gidecekken, yine eski adam olan dayısı onu anlayamamıştır. Bu karikatürde ayrıca kadının artık bilgili ve toplumsal hayatta etkin olduğu, yani yeni kadının entelektüel imajı sergilenmiştir.

Şekil 3.3’te ise sarıklı cübbeli bir adamın Batılı hanımlara bakıp, onların ilkelerini kabul edip, böylece Batılı zümreye dahil olma düşüncesinde olduğu yansıtılmıştır. Bu durum sarıklı cübbeli Osmanlı vatandaşlarının içinde böyle bir uktenin olduğu düşüncesini uyandırmaktadır. Bu da şeklen modernleşmenin özenilecek bir durum olduğu, sarıklı cübbeli vatandaşların halinden memnun olmadığı imajını yansıtmaktadır.

Şekil 3.4’te yeni kadın erkeklere karşı üstünlük kurmuş ve esprili bir şekilde onu reddetmiştir. Şekil 3.5’te ise eski kadın örgü örerek düşünüyorken, eskiden oyalardan meşhur olduğu, şimdi ise yeni kadının boyalarının ve foyalarının meşhur olduğu dillendirilmiştir.

Şekil 3.1: Haftanın Kahkahası

İhtiyar kadın -Ne terbiyeli delikanlı... Benimki halasının elini bile öpmez.

Kaynak: Süs Dergisi, 30 Haziran 1923, S.3, 16.

Şekil 3.2: Haftanın Kahkahası

-Ne o kızım yine mülakata mı?

-Aman dayı. Alay mı ediyorsun? Fırka'da müzakere var içtimaya gidiyorum.

Kaynak: Süs Dergisi, 21 Temmuz 1923, S.6, 16.

Şekil 3.3: Haftanın Kahkahası

Bütün ۋmdelerini kabul ettiğimi söylesem şu muazzez fırkaya duhulüm mümkün olur mu acaba?

Kaynak: Süs Dergisi, 21 Temmuz 1923, S.6, 16.

Şekil 3.4: Haftanın Kahkahası

Kurban arefesinde bir tesadüf:

-Hanımefendi kurban olayım.

-Her hayvanın caiz değildir efendi.

Kaynak: Süs Dergisi, 28 Temmuz 1923, S.7, 16.

Şekil 3.5: Haftanın Kahkahası

Eski oyalar, yeni boyalar, bozuk foyalar...

Kaynak: Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, 16.

Derginin ilk sayısında kaliteli baskıyla mecmua çıkarmanın güçlüklerinden şöyle bahsedilmiştir:

Bir memlekette resimli gazete çıkarmak için lazım olan mevaddan kağıt ve mürekkep gibi hatta en iptidailerinin bile iyilerini bulmak mümkün değildir. Orada zarafet ve nefasetin müsebbibi olan kadınlığa mahsus resimli bir gazete çıkarmak ne küstah bir cinnettir.⁸¹

Bu sözler derginin bir imaj kaygısı içinde olduğunu göstermektedir.

Derginin ikinci sayısında okuyuculara ilgilerinden dolayı teşekkür yayınlanır:

⁸¹ Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, 2.

*Süs, umum-u karielerinden gösterilen emsalsiz rağbete nasıl eda-yı şükran edeceğine bilemiyor. Cumartesi günü neşr olunan ilk nüshanın Pazar günü öğleyin tek nüshası kalmamıştı. İkinci defa tabı mecburiyet görüldü. Bu fevkalade alaka ve teveccühe tamamıyla isbat liyakat için son derece çalışmak bizim için pek tatlı bir vazife oldu. Arz-ı şükran ederiz.*⁸²

Bu teşekkür derginin satışlarının devamı için bir tedbirdir. Karşılıklı memnuniyeti göstermesi bakımından önemlidir.

Dergilerin genellikle ilk sayfasında, dergi içeriğinden bahseden başlıklar “Münderecat” bölümü olarak yayınlanmıştır. Derginin 12. sayısında “Bir Hasbihal” başlığında kendilerine mahsus gazete isteyen hanımefendilere gösterdikleri ilgi ve rağbetten dolayı teşekkür ettiklerini ilettikten sonra, derginin üyelerinden içerik hakkında düşüncelerini istedikleri iletilmiştir. *Süs* dergisinin tam manasıyla edebi bir dergi olmadığını hanımlara mahsus bir dergi olduğu tekrarlanırken okuyucuların, gazetenin o zamana kadar olan neşriyatında itiraz buldukları hususları ve münderecat arasında ne gibi şeyler görmek istediklerini sormuşlardır. Çoğunluk kazanan üyelerin münderecatı belirleyeceği aktarılmıştır. Yayın hayatına yeni başlayan bir dergi için okuyucuları da içerik seçimine dahil etmek, hem okuyucuların düşüncelerini öğrenip derginin daha geniş kitlelere ulaşılmasını sağlaması, hem de okuyucuların kendilerini değerli hissetmesi bakımından önemli bir gelişimdir.

Dergide, dört romanın tefrikaları yayınlanmıştır. Mehmet Rauf’un *Karanfil ve Yasemin*, Selahaddin Enis’in *Zaniyeler*, Suad Derviş’in *Buhran Gecesi*, Musahipzade Celal’in *Sinan Çelebi* isimli romanları, ilk defa *Süs* dergisinde yayınlanmıştır. Derginin sayılarında “*Türk Kadını ve Kadınlık Alemi, Kadın Kuvveti*” başlığında güncel bilgilere ve görüşlere yer verilmiş, moda için ayrılan bölümlerde kadın giyim modasına dair son trendler okuyucularla paylaşılmıştır.

Mecmua 4. sayıda derginin nasıl bir ortamda çıktığına dair anekdotlar paylaşmıştır. Büyük Harp sonrası ülkenin durumu şu sözlerle anlatılmıştır:

Büyük Harbin son senesi İstanbul sokakları yürekleri parçalayan hakiki bir sefalet sahnesi olmuştu. Her gün gazetelerde inanılmaz malumatları haber veren meşum satırlar gözlerinizi karartırken bir taraftan da bu meşhur hezimet sebeplerinin en canlı izahı olan hasta, aç, perişan askerler kaldırımların üzerine

⁸² A.g.d., 23 Haziran 1923, S.2, 2.

*yığın yığın seriliyorlar. Adım başında görebilen gözleri ağartan bir sefalet heykeli: Kolsuz, bacaksız, gözsüz gençler... Yerine başkası gelecek diye daha iyi olmadan hastaneden atılan verem yüzlü, parasız yurtsuz, hasta askerler.*⁸³

Dergi yazarları bu sözlerle o günlerde yaşanan insanlık dramını gözler önüne sermiştir. Türk İstiklal Harbi'nde yaşananların etkisi hala devam ederken, bazı askerlerin yara bere içinde halsiz bir şekilde, bir yudum suya muhtaç halde, günleri kaldırım kenarlarında son bulurken, atılması zor olan adımlarla Türk terakkisi için çalışılmıştır. Kadın hareketlerinde atılan adımlar, çıkarılan dergi ve gazetelerdeki bilinçlendirme hareketi bu çaba ve çalışmalardan sadece birisi olmuştur.

Derginin okuyucu kitlesinin genç, okur-yazar, Avrupa'ya özenen, zamanının popüler sanatlarına ilgili, İstanbul kadını olduğunu söyleyebiliriz.

3.2. Firuze Dergisi

Firuze dergisi Cumhuriyet'in ilanından sonra yayınlanan ilk kadın dergisidir. *Firuze* dergisinin bugün elimize 15 Eylül 1924 tarihli ilk sayısı ve 29 Eylül 1924 tarihli üçüncü sayısı ulaşmıştır.

Derginin fiyatı 7,5 kuruş, öğrenciler için 5 kuruştur. Osmanlı kadın hareketlerinde yer alan kadınlardan Şükûfe Nihal gibi isimler de dergide yazarlık yapmıştır.

Dergi kendisini “*Hanımlara Mahsus Haftalık Edebi Mecmua*” olarak tanıtmıştır ve kendisinin “*Süs*” dergisinin devamı olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple *Süs* abonelerine *Firuze* dergisini göndermişlerdir. Dergi mesleklerini şöyle özetlemiştir: “*Bütün dünyada bilhassa memleketimizde son zamanlarda bulanıklaşan kadın hareketlerini takip ve tespit yetkisine sahip büyük muharrirlerin eserleriyle bu cereyana doğru ve eksiksiz bir yolla dahil olmasına yardım etmektir*”⁸⁴

Dergide, bürokraside yer alan kadınlarla mülakatlar, kadın ressamlar hakkında bilgiler, güzel bir vücuda sahip olmanın kuralları gibi konular yer almıştır.⁸⁵

⁸³ A.g.d., 7 Temmuz 1923, S.4, 4.

⁸⁴ Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 1 bs. (İstanbul: Libra Kitap 2019): 17.

⁸⁵ Selda Malkoç Kılıç, “Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri”, *Uluslararası Toplum*

3.3. Süs ve Firuze Dergilerinin Yayın İçeriği

Süs ve *Firuze* dergilerinin muhtevalarıyla ilgili bilgiler bizi dergilerdeki kadın imajıyla ilgili bilgilendireceğinden dolayı bu bölümde içerik bilgilendirmesi ve yorumlama yapılmıştır.

3.3.1. Süs ve Firuze Dergilerinde Kadına Bakış

Süs dergisinde, derginin çıktığı dönemle ilgili kadının sosyal hayattaki konumunu, kadına bakışı anlamamızı sağlayan bir pasaj vardır. Bir yazar, *Akşam* gazetesinde yayınlanan bir habere göre Boğaziçi'nde vapurlardan birinin erkeklere mahsus kamarasında bir doktorun çarşafı bir kadınla görüşüp beraber oturduklarını aktarmıştır. Bu kadın doktorun kerimesi olduğu halde doğru düşünemeyen birkaç kişi baba ve kızı kamarada görünce homurdanıp babanın ve kızın üstüne yürümüşlerdir. Kamaracı gelip genç kadını hanımlara mahsus yere almıştır. *Akşam* gazetesi soruyu şöyle sormuştur: “*Bir kızın babasının yanından daha emniyetli bir yer mi var?*” Yazar vapur, tramvay, tiyatro, sinema ve pastanelerde kadınlara ayrı yer düşünmeyi incelik olarak nitelemiştir. Bu uygulamadan Hristiyan ecnebiler de istifade etmek istediği için onlar da bazen Türk hanımlara mahsus yerde otururlarmış. Hatta Avrupa'da kadınlar bu istisnaya mazhar olmayı temenni ediyorlarmış. Bu sebeple yazar bu hususi mevkinin kadınlığın mahremiyetine karşı zarif bir davranış olduğunu söylemiştir. Buna karşın yazar, *Akşam* gazetesinin sorduğu soruyu yinelemiş ve neden baba ile kızı, karı ile kocayı, biraderle genç kızı birlikte oturma saadetinden mahrum ediyorsunuz diye sormuştur. Kadıköy'de tiyatro localarında diz dize oturan erkek ve kadınlar varken, yazar bu ikiyüzlülüğü adeta yüze vurup, kadınları erkeklere mahsus yerlerde oturmaya, herhangi bir tecavüze maruz kaldığında zabıtaya haber vermeye davet etmiştir.⁸⁶ Kısaca yazar, bu uygulamanın güzel ve faydalı olduğunu, hatta yabancı kadınların da bu uygulamadan yararlanmak istediğini söylerken, aynı zamanda beraber oturmak isteyen kişilere de karşı çıkılmaması gerektiği görüşünde olmuştur. Bu uygulamayla genel olarak kadının görünür olması istenmemiş, kadının

Araştırmaları Dergisi, C.10, S.17 (2019): 2147.

⁸⁶ *Süs Dergisi*, 14 Temmuz 1923, S.5, 1.

erkeklerle münasebeti en aza indirilmeye çalışılmış, kadın erkek ilişkileri denetleme altında tutulmuştur.

Dergide, filmlerde rollerin Hristiyan kadınlara verildiği dönemlerin geride kaldığından, sahneye çıkan ilk Türk kadını olarak tarihe geçen Türk tiyatrosunun sembol ismi Afife Jale'nin sahnede parlamaya başlarken kasten söndürülmeye çalışıldığından bahsedilmiştir.⁸⁷ Ateşten Gömlek filminde Türk Müslüman kadın olarak rol alan, Şekil 3.6'da görünen Bedia Muvahhid'in ise Ayşe rolünü bütün inceliği, bütün hüznü, bütün ateş ve matemiyi oynamasından gurur duyarak bahsedilmiştir. *“Edebiyatımızda Halide Edip Adivar, sahnemizde Bedia Muvahhid Hanım'ı bahşeden Türk kadınlığı ebediyen iftihar etmeye pek muhteşem bir hak kazanmış oluyor.”* cümleleriyle yaşanan iftihar dile getirilmiştir.⁸⁸ Yeni kadına bakış tedricen değiştirilmeye çalışılmış, yeni kadının sahnede olması teşvik edilmiştir. Kadının sahnede olması alışılmış bir durum değildir. Bu sebeple ortaya muhtemelen çıkmış olan itirazlardan ve kınamalardan dergide bahsedilmemiştir.

Şekil 3.6: Bedia Muvahhid Hanımefendi

Kaynak: Süs Dergisi, 15 Mart 1924, S.40, Kapak Fotoğrafi.

⁸⁷ A.g.d., 15 Aralık 1923, S.27, 6.

⁸⁸ A.g.d., 16 Haziran 1923, S.1, 11.

Bu manada *Firuze* dergisi de kadınların sanat gibi alanlarda olmasını takdirle teşvik etmiştir. Türk roman ve hikâye yazarı Safveti Ziya “*Kadınlık Alemi*” başlığında, resimleri sergilenen kadın ressamlar için bir yazı kaleme almıştır. Yazıda duyduğu memnuniyeti dile getirmiş ve sanatta da ilerleme kaydeden böyle kadınların bir gün mutlaka neslin devamını sağlayan faziletli bir anne, hassas hemşire olacağını öngördüğünü aktarmıştır. İyi anne, iyi eş, aynı zamanda okuyan, kendisini geliştiren kadın tipinin dergi yazarlarının hemen hemen hepsinin hedefi olduğunu söylenebilir. Safveti Ziya, ayrıca diğer milletlere göre 100 sene geride olduğumuzu, kadınların ise ilerleme, zihniyet, zevk, terbiye ve hatta tahsil hususunda erkeklerden yarım asır ileride olduğunu eklemiştir. Safveti Ziya, özellikle Şekil 3.7’de görünen Melek Celal Hanım’ın portrelerine hayran kalmıştır. Tabloları hakkında hassas ve dikkatli bir incelemeyle uzun övgüler yazmıştır.⁸⁹

Hem *Süs* hem de *Firuze* dergilerinde kadına bakışta anne ve ev rolüyle harmanlanmış yeni bir kadın tanımı meydana gelmiştir. Bu yeni kadının evde, içtimai, siyasi, sanat gibi her alanda başarılı olması hedeflenmiştir. Kadına bakış değişmiş, kadınların sahneye çıkması, başarılı işlere imza atmasıyla beraber kadınların görünür olması sağlanmıştır. Bu aşama farklı kameralarda yolculuk yapmaya ve görünmezliğe itilen kadından, sahneye çıkan, başarılı kadınlara geçiş aşamasıdır.

Şekil 3.7: Melek Celal Hanımefendi

Kaynak: Sakıp Sabancı Müzesi, Melek Celal Sergisi.

⁸⁹ Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 26.

3.3.2. Ss ve Firuze Dergilerinde Kadının Konumlandırıldığı Yer

Ss dergisinde, Semiha Hanımefendi'nin bir yazısı yayınlanmıştır. Buna göre 3 ile 5 yaş arası kız çocuğun terbiyesine başlanmalı ve anne asla kötü söz söylememeli, çocuğun sorduğu soruya tatlı bir şekilde cevap verilmelidir. Çocuk asla kendi haline bırakılmamalı, zevç ve zevce çocuğun yanında münakaşa etmemelidir. 5 yaşından sonra çocuk mektebe verilmeli, 15 yaşında mektepten alınıp doğruca mutfağa yönlendirilmeli, 16 yaşına geldiğinde dikiş öğrenmeli, 18 yaşına gelince evin çeşitli işleriyle uğraşmalı, 19 yaşına gelince uygun bir zevç ile evlenmelidir.⁹⁰

Bu pasaj kadının konumlandırıldığı yeri göstermesi bakımından önemlidir. Buna göre kadının dikişten mutfak işlerine kadar aldığı eğitimlerle iyi bir ev hanımı olması umulmuştur. Ev ve aile önemini korumaktadır.

Ss dergisinin ilk sayılarında çocuk bakımı, ev, yemek, aile ilişkileri ön plandadır. Kadının en birinci vazifesinin ev, mutfak işleri ve çocuk bakımı olduğu görüşü devam etmektedir bu sebeple bu tarz konular dergiye yansımıştır. Kimi zaman yemek tarifleri verilerek, her istenilene istenildiği vakit ulaşılamadığı zamanlar için, takip edilmesi muhtemel bir konu işlenmiştir. Kimi zaman da çocukların bakımıyla ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Fakat her ne olursa olsun kadın ev ve ocukтан ayrı düşünülmemiş, bu kavramlar her zaman birlikte anılmıştır.

Bir başka rnek Kadınlar Halk Fırkası kurucusu Nezihe Muhiddin'den⁹¹ verilebilir. şekil 3.8'de oğluyla fotoğraflanmış olan Nezihe Muhiddin, kendilerinin ilk

⁹⁰ *Ss Dergisi*, 2 şubat 1924, S.34, 11.

⁹¹ Nezihe Muhiddin, 1889'da Zehra Hanım ile savcı ve ceza hkimi Muhiddin Bey'in kızı olarak İstanbul'da doğmuştur. Özel ğretmenlerden Farsça, Arapça dersleri almıştır. Almanca ve Fransızca bilmekteydi. Annesinin yetenekli olduğu için evlat edindiği Nakiye Hanım'dan çok şey öğrenmiş ve fikirleri onun sayesinde oluşmuştur. Öğretmen olarak 1909'da çalışmaya başlayan Nezihe Muhiddin güçlü kalemi, tutkulu kişiliği ve zekasıyla kısa sürede Dersaadet'te tanınmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan önce Kadınlar Halk Fırkasını (1924) kurmak istemiş, KHF'nin programı hkumete onaylanmamış ve firkanın kuruluşuna izin verilmemiştir. 7 şubat 1924'te Türk Kadın Birliği kurulmuş ve Türk Kadın Birliği'nde çalışmalarına devam etmiştir. Kadınlar için bir rol model olan Muhiddin

görevlerinden birinin kendisinin farkında olan olmayan kadınları aydınlatmak, onları müstakbel vazifelerini ihtar etmek arzusunda olduklarını ve bunun için çalışıp çabalayacaklarını, en yalın ifadeyle mesailerinin tamamını bu konulara harcayacaklarını söylerken bu vazifelerin ise evvela analık ve sonra aile vazifeleri olduğunu belirtmiştir.⁹²

Şekil 3.8: Nezihe Muhiddin ve Oğlu

Kaynak: Süs Dergisi, 26 Ocak 1923, S.33, Kapak Fotoğrafı.

Yine Türk Ocağı'ndaki ilk kadın toplantısında Nezihe Muhiddin, aile hukuku hakkında 20. asırda Türk kadınının en kutsi vazifesinin izdivacı ve neslin devamı olduğunu belirtmiştir.⁹³ Bir siyasi parti kurma girişiminde bulunmuş, önemli kadın aydınlardan olan Nezihe Muhiddin'in bu sözleri bulunduğu konum sebebiyle

“Türklerin büyük kadını” olarak anılmıştır. Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*, 5 bs (İstanbul: Metis Yayınları): 17-147.

⁹² Süs Dergisi, 23 Haziran 1923, S.2, 3.

⁹³ A.g.d., 26 Ocak 1924, S.33, 3.

önemlidir ve örnek alınmıştır. Kadın için başka sahalarda alan açılmasıyla birlikte kadının en kutsal vazifesini unutulmaması amaçlanmıştır.

Şekil 3.9'da görünen Şükûfe Nihal⁹⁴ ise, Kadınlar Halk Fırkası'nın programında kadının aileden ayrılamadığını, ailenin lüzum ve kutsiyetinin takdir edildiği, bir annenin her zaman çocuklarının hakiki mürebbiyesi olmasının temenni edildiği, bununla beraber aile kuramayan bir kadının ise iktisadi, fikri ve diğer ihtiyaçlarını temin etmek maksadıyla bir işte çalışmasının lüzumlu olduğunu belirtmiştir.⁹⁵

Şekil 3.9: Şükûfe Nihal

Kaynak: Hülya Argunşah, *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*, (Ankara: Akçağ Yayınları): 373.

⁹⁴ Şükûfe Nihal, 1896'da İstanbul'da doğmuştur. Dedesi Doktor Emin Paşa, V. Murad döneminde sürgün edilmiştir. Babası Miralay Ahmed Abdullah Bey, annesi Nazire Hanım'dır. Kültürlü bir aileden gelen yazar babasının ihtimamını daima üzerinde hissetmiştir. Miralay Ahmet Bey kültürlü edebiyatı seven, aydın bir insandır. Kızının da medeni kadınlar gibi olması için eğitimine özen göstermiştir. Özel okullarda ve evde özel öğretmenlerden Arapça, Farsça, Fransızca eğitimleri almıştır. İstanbul İnas Darülfununu'nun (Kadınlara Mahsus Üniversite) ilk kadın mezunu ve ilk kadın lise öğretmeni olmuştur. Ahmet Bey'in evinde II. Meşrutiyet öncesinde yapılan fikri tartışmalardan etkilenmiştir ve bu dönemlerde 12 yaşlarındadır. İlk yazdığı ve onu basınla tanıştıran yazı kadınların eğitimiyle ilgilidir. Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nde, Kadınlar Halk Fırkası gibi yerlerde çalışmalarıyla kadın meselelerinin içinde, öncü kadınlar arasında yer almıştır. Hülya Argunşah, *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*, (Ankara: Akçağ Yayınları): 19-57.

⁹⁵ Süs Dergisi, 30 Haziran 1923, S.3, 3.

Dergide kadın ev ve annelik görevinden ayrı düşünülmezken, kadınların doğasında erkeklerden daha belirgin ve derin olarak var olan merhamet ve şefkat duyguları olduğu için Hilal-i Ahmer, Darülaceze, Esirgeme Kurumları gibi müesseselerin kadınlara verildiği takdirde ilk senede muazzam bir farkla fayda sağlayacağı aktarılmıştır.⁹⁶

Firuze dergisinde ise Müfide Ferit Hanımefendi⁹⁷ “*Bence kadın için ilk vazife aile teşkil etmektir.*” demiştir.⁹⁸ Ahmet Hikmet Bey ise “*Kadın en evvel bir valide olmayı bilmeli, sonra medeniyet sahalarının hangisinde olursa olsun etrafındaki erkeklerin saygılı bakışları önünde bulunmayı istemelidir.*” demiştir.⁹⁹

1923 Türkiye’inde kadının ev, çocuk ve aileden ayrı düşünülmemiş olduğunu, kadın için bunların hala önemini koruduğunu net bir şekilde görmekteyiz. Kadın kendisini önce anne ve ev hanımı olarak konumlandırmıştır.

Süs dergisinde yapılan anketlerden birinde “Görücülük mü görüşücülük mü?” sorusu sorulmuştur. Ankete verilen cevaplar yayınlanan sonraki sayılarda verilmiştir. Çeşitli erkek ve kadın yazarların konu hakkındaki görüşleri yayınlanmıştır. Önemli roman, hikâye ve tiyatro yazarlarından Reşat Nuri Güntekin, gazeteci, hikâye ve roman yazarı, edebiyat eleştirmeni Hüseyin Cahit, gazeteci yazar Falih Rıfkı gibi birçok yazarın görüşleri dergide yayınlanmıştır. Verilen cevaplarda bazıları ne görücülük ne görüşücülük, anlaşmak önemli derken bazıları görüşücülükle evlenilmesini ancak bunun da ebeveynlerin görüşleriyle olursa muvafık olacağını ifade etmiştir. Derginin ilerleyen sayılarında ekseriyetin görücülük usulünü beğenmediği sonucunun çıktığı

⁹⁶ A.g.d., 21 Temmuz 1923, S.6, 4.

⁹⁷ Müfide Ferit, Aydemir eserinin müellifidir. Aydemir, yayımlandığı tarihten itibaren ilgi görmüştür. M. Fuad Köprülü, 1919’da yayımlanmış yazısında Aydemir romanını övgü ve sevinç içinde karşılar. Bkz. Mahfuz Zariç, “Milli Edebiyat Bağlamında Müfide Ferit Tek’in Aydemir Adlı Romanı”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, C.12, S.1, (2022): 108.

⁹⁸ Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 70.

⁹⁹ A.g.e., 63.

duyurulmuştur.¹⁰⁰ Gelenekten tam olarak kopmamış olan üyeler, görüşerek evlenmeyi fakat bunun aile gözetiminde yapılması gerektiği sonucuna varmıştır.

Bu görüş kadını meta olmaktan çıkarıp, kadının duygu ve düşüncelerinin önemini hissettiren bir adım olmuştur. O dönem Türk toplumunda, kadının kendini konumlandığı ilk ve asıl yer aile kurumudur. Bu kadar önemli bir yere kendini konumlandıran kadının, tercihini de kendisinin yapması, bu konuda önemli bir yol kat edildiğini gösterir.

Aynı zamanda burada bir gelenek sorgulanmıştır. Türk-Müslüman evlenme adetiyle Batılı evlenme adeti olan flört karşılaştırılmıştır. İki yol arasında orta yol tercih edilmiştir.¹⁰¹ Bu noktada sadece ne kadar modernleşildiğinin ölçülmesi değil, Batılı evlenme tipi olan flört için teşvik de vardır.

3.3.3. Süs ve Firuze Dergilerinde Moda Anlayışı

1923 Türkiye'nin moda dünyasında -İtalya da olduğu gibi- Paris modasına temayül olduğu görülmüştür. *Süs* dergisine göre Paris zarafetin ve şıklığın merkezidir. Dergideki tüm moda Paris'ten örnek alınarak şekillenmiştir. Hatta dergi yazarları İtalyan terzilerinin, Paris terzileri kadar yüksek olamayacaklarını kabul ettiklerine dair yazılar yayınlamıştır.

Dergilerdeki bazı yazılarda milli iktisat düzelmeden, devletin geliri artmadan yapılan harcamaların, keyif uğruna sarf edilen paraların milli ve iktisadi bir suikast mahiyetinde olduğu anlatılmıştır.¹⁰² Savaştan çıkmış bir memleket için fazla kıyafetin israf olduğu, milli gelir artmadan kıyafete bu kadar para yatırmanın yanlış olduğu ifade edilse de, dergi her sayısında "*Son Moda*" başlığıyla yeni modellerde giysiler yayınlamaya devam etmiştir. Zamanla el ve ev işi, mutfak gibi alanlardan uzaklaşılsa da, moda, dergide her zaman var olmuş ve dergide modaya her zaman büyük yer ayrılmıştır. Burada kadınların dergiye ilgisini kaybetmemesi ve yeni kadının giyeceği kıyafetleri belirleme arzusu yatmaktadır.

¹⁰⁰ Süs Dergisi, 4 Ağustos 1923, S.8, 3.

¹⁰¹ Davut, "Bir Kadın-Magazin Dergisi: Süs", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 39.

¹⁰² Süs Dergisi, 23 Şubat 1924, S.37, 3.

Moda konusunda öneriler hep devam etmiş, yazarlar ve üyeler tarafından en son moda kıyafetler, şıklık ve güzellik daima önemsenmiştir. Modayı çok önemsenmenin altında da yine kadının fitratında olan süslenme arzusu yatmaktadır. *Süs* dergisine göre özellikle Şekil 3.10'da görüldüğü gibi kürkler ve Şekil 3.11'de görüldüğü gibi iskarpinler kadınların en çok arzuladığı giysiler arasındadır. Bu giysilerin zengin ve gösterişli durması tercih edilmesinde etkilidir.

Şekil 3.10: Kürk Mantolu Kadın Örneği

Kaynak: *Süs* Dergisi, 17 Kasım 1923, S.23, 9.

Şekil 3.11: Hanım İskarpinleri

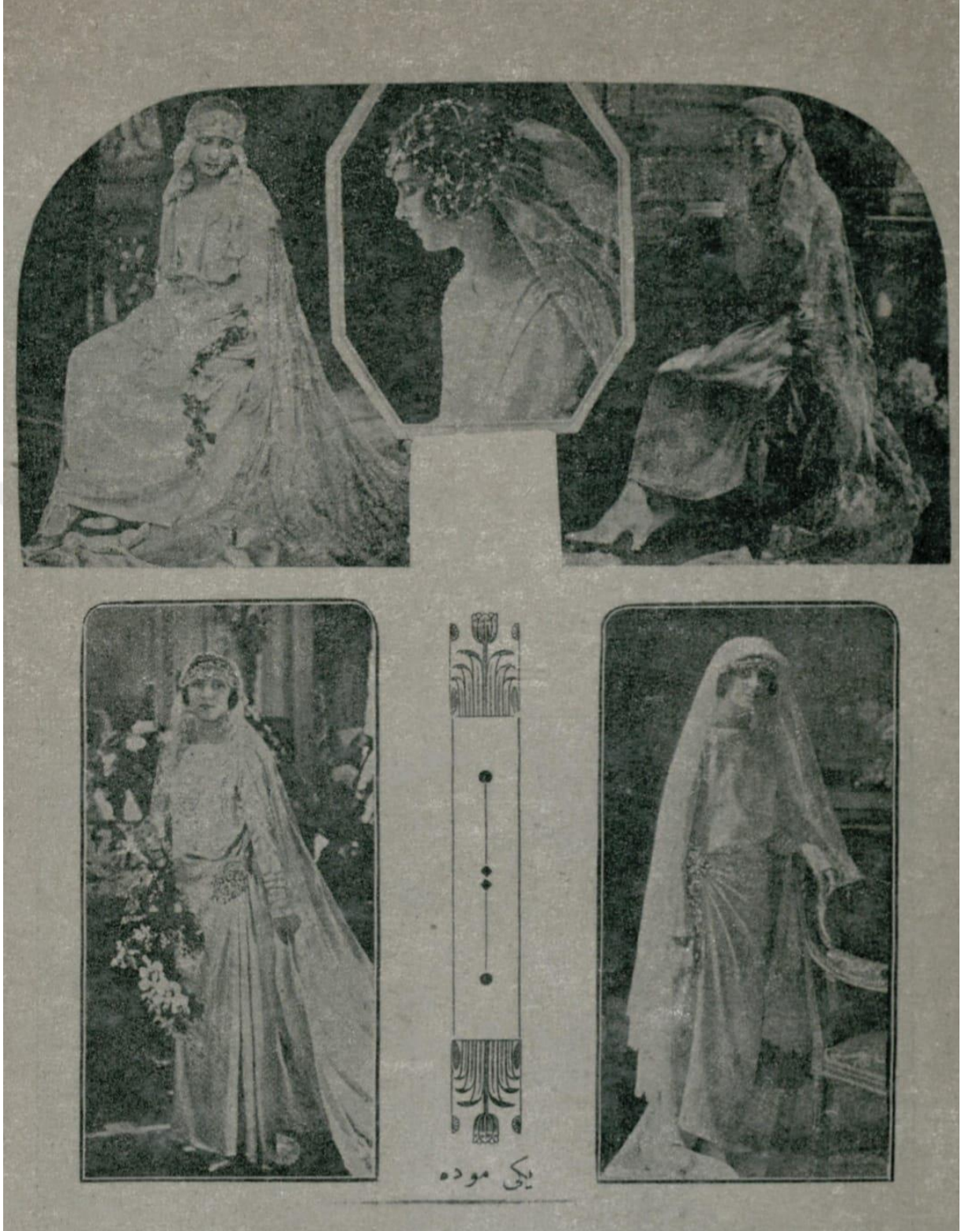
Kaynak: Süs Dergisi, 5 Ocak 1924, S.30, 8.

Dergide Şekil 3.12’de görüldüğü gibi süvari elbiseleri ve takım elbiseler, Şekil 3.13’de görüldüğü gibi Paris’ten gelinlik örnekleri, Şekil 3.14’de görüldüğü gibi tunik etek örnekleri, Şekil 3.15’te görüldüğü gibi örnek yaka çeşitleri sergilenmiştir. Kıyafetlerde bu kadar fazla çeşitte ürünün tanıtılması her kesime hitap ediyormuş gibi görünse de aslında bu alışverişler dönemin zenginlerinin yapabileceği düzeydedir. Modanın bu kadar önemli olması, okuyucuları o düzeye imrendirme ve etkileşim kurma çabasıdır. Moda kadınları her daim etkileyeceği için dergi moda kıyafetleri yayınlamaktan vazgeçmemiştir.

Şekil 3.12: Bir Süvari Elbisesi ve Takım Giysiler.

Kaynak: Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, 9.

Şekil 3.13: Paris'ten Örnek Gelinlikler

Kaynak: Süs Dergisi, 21 Temmuz 1923, S.6, 8.

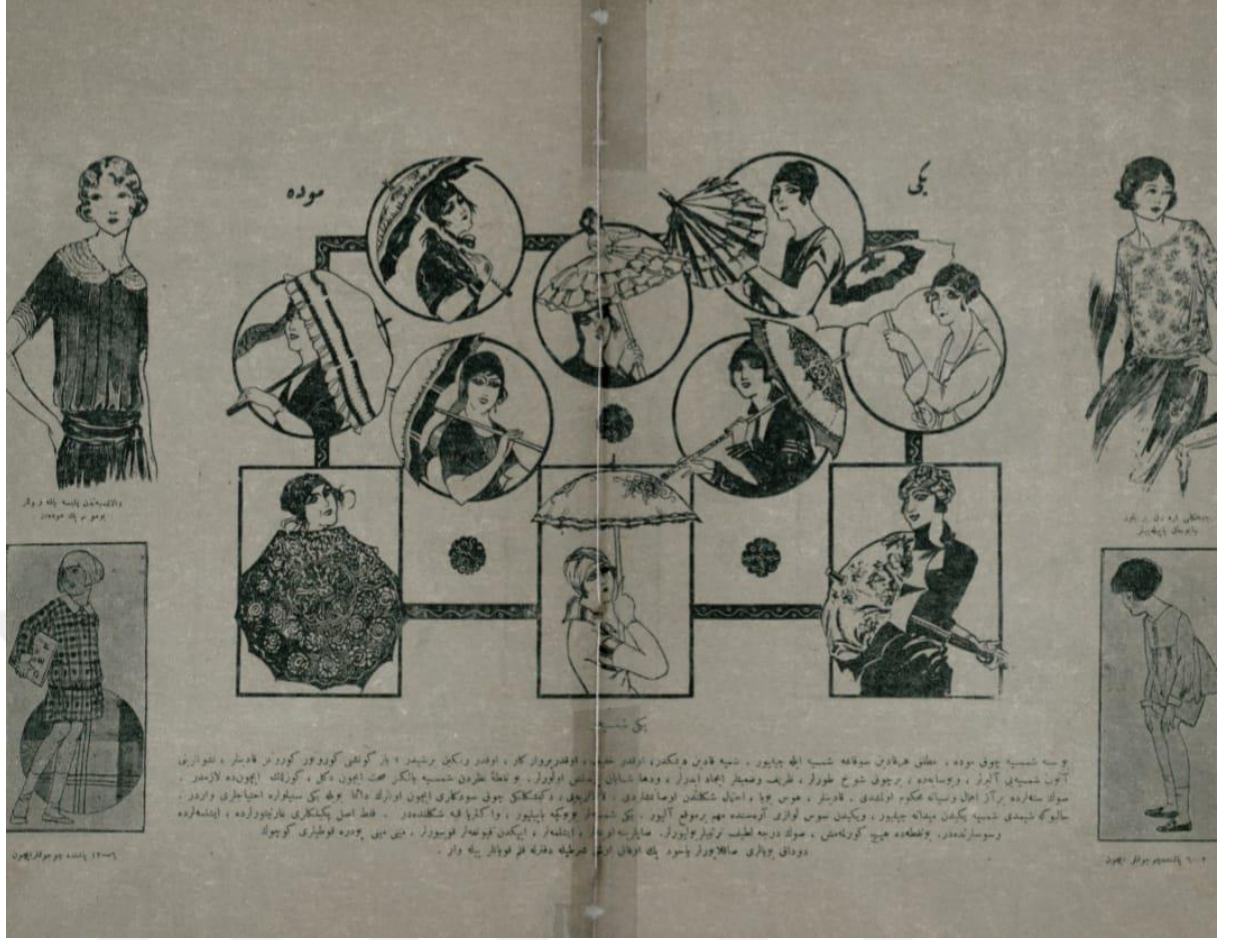
Şekil 3.14: Tunik Etek Örnekleri

Kaynak: Süs Dergisi, 22 Mart 1924, S.41, 4.

Şekil 3.15: Yaka Çeşitleri

Kaynak: Süs Dergisi, 29 Mart 1924, S.42, 9.

Şekil 3.16: Çeşitli Şemsiye Modelleri

Kaynak: Süs Dergisi, 23 Haziran 1923, S.2, 8.

Dergide, Şekil 3.16’da olduğu gibi şemsiyenin kadını şuh ve zarif gösterdiği, kadın demenin şemsiye demek olduğu, şemsiyenin sadece sıhhat için değil güzellik için de kullanılması gerektiği öğütlenmiş ve çeşitli şemsiye modelleri sunulmuştur. Benzer bir şekilde derginin 34. sayısında “Çorap kadınıdır” sloganıyla şık çoraplar da tanıtılmış ve yayınlanmıştır.¹⁰³ Benzer bir örnek de *Firuze* dergisinde işlenmiştir. Şekil 3.17’de olduğu gibi kadınların, moda olan deve kuşu tüylerini hala bırakmadıkları, tüy demenin kadın demek olduğu, kadınların bu konudaki zaafının normal olduğu aktarılmıştır.

Yeni kadın ona giydirilmeye çalışılan tüm bu etiketlerden kendisini arındırdığında, kendisi gibi olmayı öğrenebilir. Temizlik ve şıklığın tavsiye edilmesi, yeni önerilerin

¹⁰³ A.g.d., 2 Şubat 1924, S.34, 8.

sunulması yanlış veya kötü değildir. Fakat bunlar yeterli değildir. *Süs* dergisinin ilk sayısında dendiği gibi akılları da süslemek için kadınların belirli kalıplara sokulmaması lazım gelmektedir.

Şekil 3.17: Deve Kuşu Tüyü ve Tuvaletler

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylın Doğan (Çev.), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri (İstanbul: Libra Kitap 2019): 83.

Dergide Şekil 3.18’de görüldüğü gibi deniz kıyafetlerine yer verilmiştir. Bu mayoların yarı kapalı mayo olması dönemin şartlarının daha açığına izin vermediğini açıkça göstermektedir.

Şekil 3.18: Son Moda Deniz Kıyafetleri

Kaynak: Süs Dergisi,14 Temmuz 1923, S.5, 9.

Dergide yetişkinler için moda kıyafetler tanıtılırken çocuklar da unutulmamış ve onlar içinde fotoğraf 3.19’da görüldüğü gibi çeşitli kıyafet örnekleri verilmiştir.

Şekil 3.19: Çocuk Modası

Kaynak: Süs Dergisi, 21 Temmuz 1923, S.6, 9.

Süs dergisinde ayrıca evde giymek için örme ceket tarifleri, iç çamaşırı, gömlek, gecelik, yeni moda kadın pijama örnekleri, önlük takımları, ceket ceplerine uygulanan cep süsleri, dantel mendil resimleri, elbise fiyonkları, tüy, kadife ve deriden bel kuşakları da tanıtılmıştır.

Dergide Paris tuvaletlerinden örnekler verilmiştir ve saç süsleri tanıtılmıştır. Saç modasının ise ne kısa ne uzun olduğunu ilan ederken yeni tarakların Paris modası olduğu ifade edilmiştir. Derginin ilerleyen sayılarında Paris'te saçları kısa kesme modasının hala devam ettiği söylenmiş, saçların kısa kesilmesi tavsiye edilmiştir.

Derginin 15. sayısında masrafsız şıklığın nasıl olacağına dair fikirler verilirken “Parayla şıklık el ele yürümez” denmiştir. 2 veya 3 şık elbisenin şekli, rengi değiştirilmek suretiyle yeniden işlem imkânı varsa, böyle şıklığın fiyatı ne olursa olsun ucuz olduğunu anlatılmıştır. Bunun masraf olmadığı, idare olduğu ifade edilirken zarif bir çantanın bir elbiseyi yeni gösterebileceği vurgulanmıştır. Ayakkabı için biraz fazla para vererek şık bir yerden ayakkabı alınabileceği gibi, örneğin gül rengi çorapların her elbiseye uyduğu için her kadının bu çoraplara malik olması gerektiği tembihlenmiştir. Şıklığın becerikli olmakla ilgili olduğu vurgulanmıştır. Dergide ayrıca şıklığın süsün ihtişamı ya da çokluğu olmadığı sade bir kıyafetle de şık olunabileceği iddiasında bulunulmuştur.¹⁰⁴ Dergide bir yandan çeşit çeşit kıyafet örnekleri tanıtılırken bir yandan da birkaç parçayı değiştirerek ya da önemli parçalara sahip olarak tasarruf edilebileceği anlayışının işlenmesi ikircikli bir tutum olarak nitelendirilebilir. Savaştan yeni çıkmış bir milletin alım gücünün az olması normaldir. Bu sebeple tasarrufun işlenmesi okuyucuların çoğuna yol gösterip hitap etmektedir. Çok çeşitli kıyafetlerin sunulması ise süse her daim düşkün olan kadınların, o süslere sahip olamasalar da dergiye ilgilerinin artmasına sebep olmaktadır.

“*Moda değişiyor mu?*” sorusuna *Süs* dergisinin cevabı net olmuştur. Moda sabit olamaz, her gün değişir, fakat büyük çizgilerinde ve şiddetle değil, teferruatta değişir, görüşü işlenmiştir.¹⁰⁵ Modanın değişiyor olması, modayı takip etmek isteyen hanımlar için, son moda kıyafetleri tanıtan derginin de takip edilmesi gerektiği

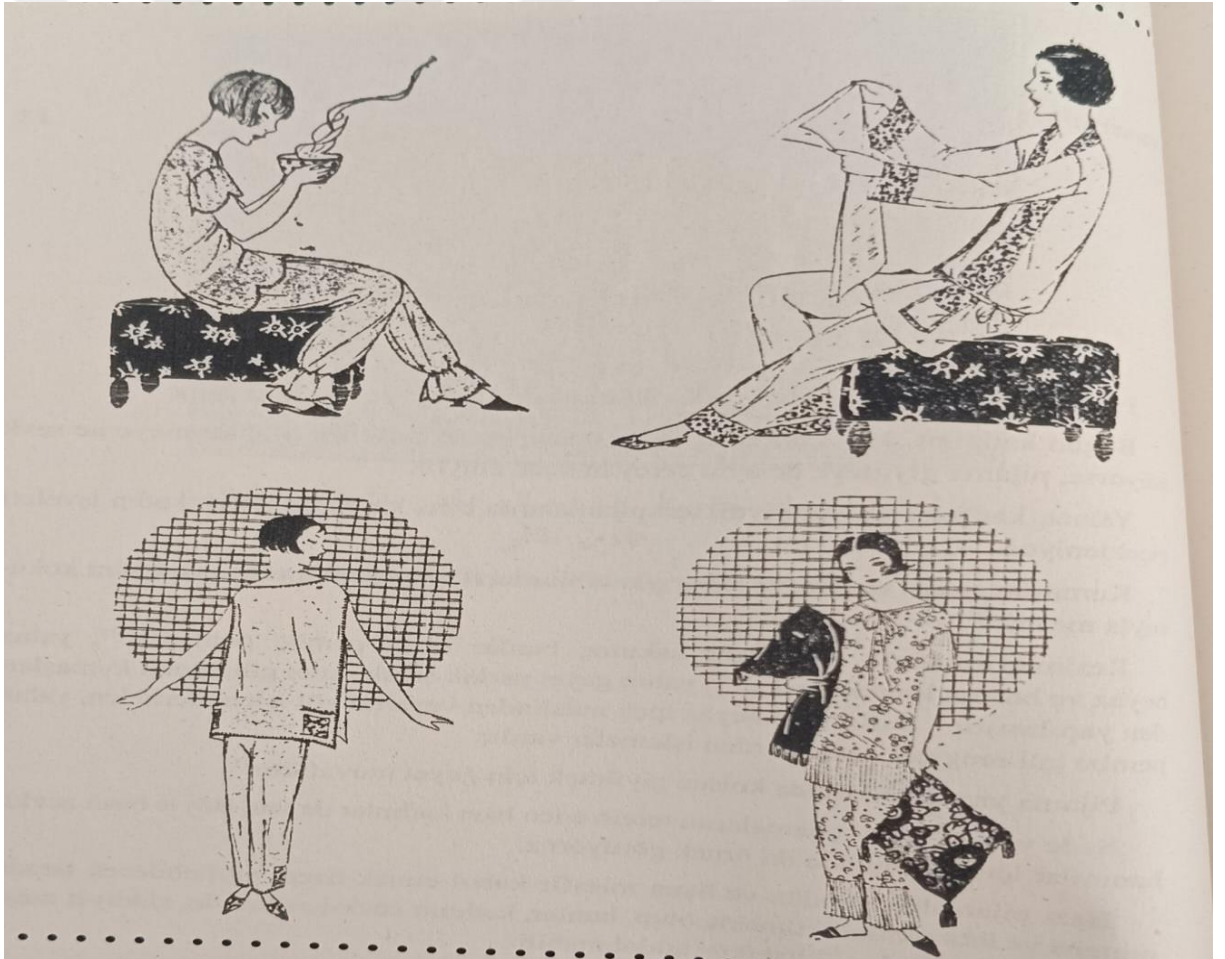
¹⁰⁴ A.g.d., 23 Eylül 1923, S.15, 13.

¹⁰⁵ A.g.d., 29 Aralık 1923, S.29, 8.

anlamına gelmektedir. Son moda hakkında bilgilendirmeler yapan *Süs* dergisi yazarları herkese hitap etmek istemiş, aynı konuda çok yönlü davranışlar sergilemiştir.

Firuze dergisinde ise iskarpinler, pijamalar tanıtılmıştır. “*Sevseniz de sevmeseniz de mademki modadır, giymeye mecbursunuz*” sözleriyle Şekil 3.20’de görünen pijama örnekleri yayınlanmıştır. Sırf moda diye yakışmayan ve istenilmeyen kıyafetlerin giyilmesi yahut dayatılması insanı benliğinden uzaklaştırmaktadır. Tercihe bırakılması gereken bazı durumların zorunlulukmuş gibi sunulması bir nevi özgürlüğe müdahaledir.

Dergide ayrıca kadınların adeta erkekleştikten, saçlarını erkek gibi kestirdiğinden dem vurulurken, pijama içinde de kadın cilveleriyle güzel görüneceği aktarılmıştır.

Şekil 3.20: Kadınlar için Son Moda Pijamalar

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri* (İstanbul: Libra Kitap 2019): 52.

Moda ile ilgili oluşturulan yeni kadın imajında 1923-1924 yılları için ferace, yaşmak ya da çarşafı dolaşan kadınların yoğunluğu düşünüldüğünde dergilerdeki modernleşmenin belirgin olduğu varsayımına ulaşılmaktadır. Çok açık olmayan kıyafetlerin paylaşılması muhafazakarlığın da belirli oranda var olduğunu, ikisi arasında bir orta yolun empoze edilmeye çalışıldığı görülmektedir.

3.3.4. Süs ve Firuze Dergilerinde Yapılmış Röportajlar

Süs dergisinin 1923 tarihli ilk sayısında Hamdullah Suphi'nin¹⁰⁶ bazı sualleri cevaplama aktarılmıştır. Buna göre Hamdullah Suphi, kız talebelerin daha çalışkan, daha zeki, erkek talebelere göre daha hassas oldukları için gayretle faaliyet gösterdiklerinden bahsetmiştir. Kadınların asırlardan beri haksız esarete olduklarını, hesapsız felaketler çektiğini, fakat bütün bunların kadını zayıflatmadığını aksine güçlendirdiğini aktarmıştır. Türk kadınının Anadolu kadını olduğunu ve çalışmaktan yorulmayacağına olan inancını yinelemiştir. Siyasal haklar hususunda ise kadınlara bu hakkın zaten tanınacağını söylemiştir.¹⁰⁷ Bu sözler kadınların geçmiş zamanda haksızlığa uğradığını, buna rağmen kadının gücüne duyulan inancı bir erkeğin gözünden bizlere hatırlatmaktadır. Hamdullah Suphi'nin zamanı gelince bu hakların tanınacağını düşünmesi henüz buna hazır olunmadığını ve Batılılaşmanın tedricen olması gerektiğini düşündüğünü göstermektedir. Yeni Türk kadınının çalışkan bir Anadolu kadını olduğu söylemiş, bu manada Doğulu vasfını koruması beklenmiştir.

Aynı dergide başka bir mülakat, gazeteci, hikâye ve roman yazarı, edebiyat eleştirmeni Hüseyin Cahit Bey ile yapılmıştır. “*Kadınlar fikren erkeklerden münevver mi?*” sorusuna Hüseyin Cahit Bey şöyle yanıt vermiştir:

Bizim kadınlarımızı pek kabiliyetli, pek zeki bulurum. Medeni hayatta, vatan hususunda fevkalade bir kabiliyetleri var. Ahlak-ı medeniyeleri herhalde erkeklerden yüksektir. Bizim kadınlarımızın bizler kadar memur, mebus, avukat olabileceklerinde hiç şüphem yoktur.

¹⁰⁶ Hamdullah Suphi ilk Maarif nazırı Abdurrahman Sami Paşa'nın torunu, Maarif Nazırı Abdülatif Subhi Paşa'nın oğlu, Samipaşazade Sezai'nin yeğenidir. Kendisi hatip, edebiyatçı, yazar, öğretmen, milletvekili, siyasetçidir. Abdullah Uçman, “Tanrıöver, Hamdullah Suphi”, DİA (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/574-575.

¹⁰⁷ *Süs Dergisi*, 16 Haziran 1923, S.1, 3.

Hüseyin Cahit Bey, feminizm ile ilgili düşüncesini şöyle açıklamıştır: “*Bana göre Feminizmin tek manası var. Kadını bir ziynet eşyası halinden çıkarmak, hayat-ı içtimaya ve medeniyete kendisine isabet eden yeri almak.*” Hüseyin Cahit Bey, bu sözlerle kadınların gelişimine olan inancını belirtmiş, feminizmi bu yolda kadınları terfi ettirecek bir basamak olarak görmüştür. Kendisine hanımların zarafetinin sorulmasının daha uygun olacağını söyleyerek Türk kadını için, en şık Avrupa kadınından zarafet olarak geri kalmayan, her şeyi kendisine yakıştırmasını bilen bir kadın olduğunu, fakat şişmanlama konusunda lakayt davrandığını, şişmanlığın da güzelliğin düşmanı olduğunu söylemiştir.¹⁰⁸ Bu bağlamda Türk erkeğinin, kadın beğenisinin de Batılılaştığını söylemek mümkündür.

Yine *Süs* dergisinde bir başka mülakatta şair ve yazar Celal Sahir’den tahsil görmüş erkeklerle kadınları karşılaştırması istenmiştir. Kadının ve erkeğin karşılaştırılmak istenmesi 1923-1924 dönemi için zordur. Celal Sahir Bey, bunun farkında olarak kadın tahsiline ehemmiyet verilmesinin erkek tahsiline göre yeni olduğu için kadının zararına bir fark olmasının muhtemel olacağını söylemiştir. Celal Sahir Bey, mukayese için henüz erken olduğunu söylerken, kadınların erkekler gibi mebus, avukat, hekim olması konusunu, erkekler gibi hazırlanmaları şartıyla, muhtemel gördüğünü belirtmiştir. Kızların tahsiline de şimdikinden çok ehemmiyet verilmesi taraftarı olduğunu söylemiştir. Feminizmle ilgili soruyaysa feminizm, kadın erkek eşitliği demekse bu müsaviliğin taraftarı olduğunu eklemiştir.¹⁰⁹ Celal Sahir Bey’in sözleri yeni kadının erkekler gibi tahsil görmesi, onlarla eşit haklara sahip olması gerektiğine duyulan inancı göstermesi bakımından önemlidir.

Firuze dergisinde de çeşitli mülakatlar da yayınlanmıştır. Babası Türk delegesi olan ve onunla birlikte Paris’e giden Şekil 3.21’de görünen Nimet Cemil Hanımefendi ile yapılan mülakatta Nimet Cemil Hanımefendi babasıyla gittiği Fransa Sulh ve Müsalemet Kongresi’nde önemli ailelerden birinin evinde kaldığını ve oradaki kadınların ev ve çocuk işleriyle ciddiyetle, özenle ilgilenmesinden duyduğu hayreti dile getirmiştir. Ciddi bir aileye mensup hiçbir kızın barlara ayak basmadığını, dans ihtiyaçlarını hususi aile salonlarında, resmi balolarda tatmin ettiğini anlatmıştır. Bununla beraber kadınların avukat olabildiğini, fakat kanunda hiçbir mâni

¹⁰⁸ A.g.d., 30 Haziran 1923, S.3, 6.

¹⁰⁹ A.g.d., 21 Temmuz 1923, S.6, 3.

olmamasına rağmen hâkim olamadıklarını aktarmıştır. Paris'te tanıştığı bu feminist grubun gayesini kendine amaç edindiğini, maksadının beşeriyeti sulh ve müsalemete nail olmuş görmek, kadınların bunda oynayacağı rolü takdir etmek olarak belirlediğini iletmiştir.¹¹⁰

Nimet Cemil Hanım'ın bu sözlerinden Fransa'da da kadının ev ve çocuktan ayrı düşünülmediğini, kadının ciddiyetle bu işleri yaparak bu işlerden yüksünmediğini anlayabiliriz. Feminizm ise dergilerde yazan yazarlar tarafından her zaman güzel anılan bir kavram olduğu için yazarların kadın terakkisi için feminizmi gerekli buldukları söylenebilir.

Şekil 3.21: Nimet Cemil Hanımefendi

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri* (İstanbul: Libra Kitap 2019): 24.

¹¹⁰ Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 21-25.

Yine *Firuze* dergisinde “*Aydemir*” eserinin yazarı Müfide Ferit Hanım’la da bir mülakat yapılmıştır. Buna göre Müfide Ferit Hanım kadınlığın ilerlemesi ve olgunlaşması konusunda esaslı bir değişim görmediğini söylemiştir. Türk kadınlığının Anadolu kadınlığı olduğunu, İstanbul’un Türk kadınlığı için azınlık olduğunu altını çizmiştir. Anadolu kadınının daima çalışkan, evinde ailesinde kocasına eşit olduğunu ve kadının dünyanın hiçbir yerinde Türk kadını kadar hürmete ve hukuka sahip olmadığını vurgulamıştır. Müfide Ferit Hanım, amaç Avrupa medeniyeti yolunda yürümekse Avrupa’nın ilimlerinden istifade edebileceğimizi, fakat körü körüne Avrupalılaşmaya karşı olduğunu net bir şekilde belirtmiştir. İstanbul kadınlarıyla Anadolu kadınlarının birleşmesi gerektiğini, kadının ilk vazifesinin ailesi olduğunu, fakir bir devirden geçtikleri için kadınların da erkekler gibi her meslekte çalışabilmesinin önünün açılması gerektiğine olan inancını belirtmiştir. Kendisine yöneltilen “*Bir cemiyete mensup musunuz?*” sorusuna, “*Ben Türkçüyüm, Türkçülüğüm Anadolu ve tüm Türk diyarlarını içine alıyor*” diye cevap vermiştir. Müfide Ferit Hanım, geçmişini silip atmamış, bununla beraber geleceğe yürümüştür. Türk kültüründe her dönemde kadının değerli olduğunu hatırlatmıştır. Avrupa’ya gittiğinde kimliğini unutmama konusunda uyarı yapmıştır. Avrupa’ya özenen bazı kadınların irfansız, ilimsiz olduğu için, kendilerini unuttuklarını ve gülünç duruma düştüklerinden bahsetmiştir.¹¹¹ Anadolu kadını yazarlar tarafından Doğulu vasfını da koruyan bir kavram olarak kullanılmıştır. Bu manada yeni kadının yüzü hem Batının güzelliklerine hem de Doğuya açıktır. İki arasında orta yol belirlenmiştir.

3.3.5. Süs ve Firuze Dergilerinde Yapılmış Müsabakalar

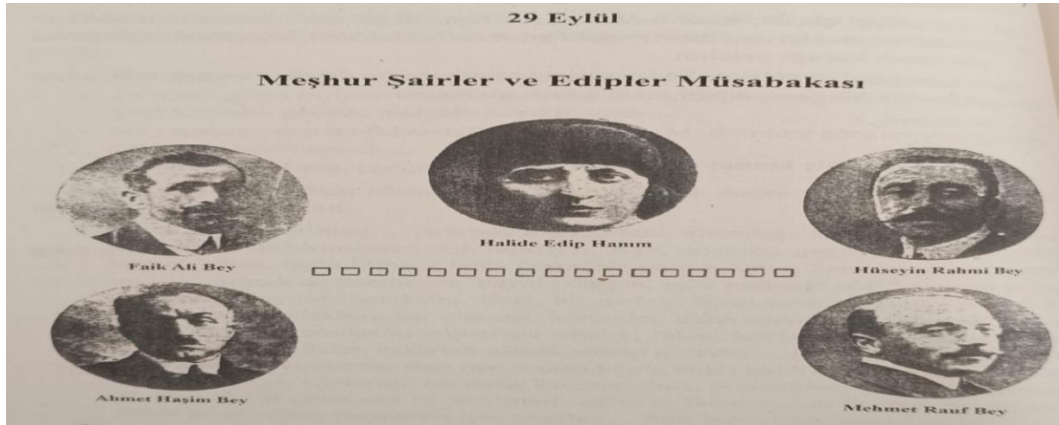
Süs dergisinin 1. sayısında Sinema Artistleri Müsabakası yapılacağı ilanı verilmiştir. Hediyelerin piyangoyla verilmeyeceğini, iştirak eden her hanımın müsabakayı kazanabileceği duyurulmuştur. Tek yapılması gereken 4. nüsha neşrolduğunda en meşhur sinema artistlerinin resimlerinden en beğenilenin seçilip kuponlarla beraber bir zarfta idareye gönderilmesidir. Müsabakayla ilgili şu cümleler geçer:

¹¹¹ A.g.e., 69-70.

Birçoğunuz tahsil görmüş, medeni bir dimağ ile zenginleşmiş bugünün hanımları, o eski lakaytlığı ve ihmali cümleten terk ettiler. Hepsinin damarlarında faal ve haris medeniyet ve Türk kanları kaynıyor. Bunun için Süs karieleri gazetelerinin kendilerine arz ettiği bu müsabakaları asla ihmal etmeyecekler ve eski kadınlardan esaslı farklarla değişmiş olduklarını pek parlak olarak ispat edip mutlak iştirak edeceklerdir. Yeni Türk kadını tam manasıyla müteşebbis, faal bir 20. asır kızı ruhuna malik olduğunu ispat etmek için güzel bir fırsat çıktı. Her terakkiperver hanım için Süs gazetesi almak nasıl medeni bir vazife ise her Süs kariesi için bu müsabakaya iştirak etmek de öyle medeni bir vazifedir.¹¹²

Bu sözlere göre basit bir müsabakaya katılmak kişinin medeni olduğunu göstermektir. Müsabaka eski kadın gibi görünmemek için bir fırsat gibi sunulmuştur. Bu söylemlerin gerçeklikle bağlantısı yoktur. Bu sözler tiraj arttırmak ve daha çok okunmak için seçilmiştir.

Firuze dergisinde de müsabakalar yapılmıştır. Buna göre en meşhur 5 edibin resimleri gazetede yayınlanmış, üyeler eserlerinden en çok ve derinden etkilendikleri muharrirlerden 5 tanesini sırayla yazarak dergiye bildirmişlerdir. En çok rey alanlar birinci olmuş ve üyelere o muharririn imzalı eseriyle fotoğrafı hediye edilmiştir. Müsabakada seçilebilecek ediplerin resimleri de Şekil 3.22’de olduğu gibi yayınlanmıştır.

Şekil 3.22: Müsabaka için Seçilecek Edipler

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri (İstanbul: Libra Kitap 2019): 82.

¹¹² Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, 15.

3.3.6. Ss Dergisinde Kadınlarla İlgili Siyasi Söylemler

Dergide I. Dünya Savaşı'nın İngiltere'de olduğu gibi muhafazakâr değerleri yıktığı böylece kadın hakları konusunda başarılı oldukları söylenmiştir. İngiltere gibi muhafazakâr bir ülkede bile 1923'e kadar üç kadın azanın girdiğinden bahsedilmiştir.¹¹³ Derginin ilk sayısında yeni Tedrisat Meclisi Azası Melike Hanım'ın düşüncelerini aktardığı bir yazı yayınlanmıştır. Melike Hanım, Fransa'daki kadınlarla ilgili hasıraltı edilmiş kadınların oy hakkının ve Encümen-i Daniş'e dahili meselelerinin şimdilerde tekrar ortaya çıktığını söylemiştir. Fransa'da da iki bayanın azalığa dahilinin söz konusu olduğunu iletmiştir. Fakat kadınların artık kendilerine mahsus Encümen-i Daniş'i arzu ettiklerini bildirmiştir. Melike Hanım, "*Fransa'da öyle kadınlar var ki edebiyatta olsun, fende olsun, avukatlıkta olsun tek başlarına 4-5 mühim erkekten daha fazla kabiliyete ve kudrete sahiptirler.*" demiştir.¹¹⁴

Derginin ikinci sayısında ise yine "*Kadınlık Alemi*" başlığında, Darulfünun'da yapılan toplantıda önemli bir adım atılarak, Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulduğu gururla duyurulmuştur. Nezihe Muhiddin'in riyasetinde kurulan fırkanın siyasi cereyenlara dahil olmayacağını, her şeyden önce emelinin kadınlık alemini, bu harekete muktedir bir dereceye terfi ettirmek, özellikle memleketin içtimai ve iktisadi terfi gayelerinin hukukunu temin etmek olarak belirlemişlerdir.¹¹⁵

Derginin 3. sayısında şükûfe Nihal, Nezihe Muhiddin tarafından Kadınlar Halk Fırkası'nın toplantısına davet edildiğinde, bu davete itirazlar hazırladığını hatta davete iştirak etmemeyi düşündüğünü fakat yine de gittiğini aktarmıştır. Nezihe Muhiddin'in kendisine fırkanın programını incelemesini teklif ettiğini söylemiştir. Kadınlar Halk Fırkası ile anlatılanlar, kadınların içtimai, iktisadi, siyasi sahalarda gelişimini temin etmektedir. Düşüncelerini dile getiren şükûfe Nihal aile ve nikah konularında kadının hakkının gözetilmediğini, kadının boşanma hakkının olmadığını, fakat erkeğin boşanabildiğini, kadını bu durumlardan kurtarmanın kadının hakkı, vazifesi ve en temel ihtiyaçı olduğunu aktarmıştır.¹¹⁶

¹¹³ Davut, "Bir Kadın Magazin Dergisi: Ss", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 38.

¹¹⁴ Ss Dergisi, 16 Haziran 1923, S.1, 5.

¹¹⁵ A.g.d., 23 Haziran 1923, S.2, 3.

¹¹⁶ A.g.d., 30 Haziran 1923, S.3, 3.

Dergide talak hakkıyla ilgili bu konunun kadınlar için üzüntü verici olduğu, bir kadının aldatıldığını bile bile sukut edemeyeceğini, talak hakkının kadının elinde olmasının hem haysiyeti hem de tesellisi olduğu vurgulanmıştır.¹¹⁷

Buna karşın Nuzur Mahmut ise dergide, talak hakkının kadınlara verilmemesini istediğini belirtmiştir. Bunun yerine erkeklere mekteplerde aile terbiyesi, aile hukuku, aile saadeti konularında eğitimlerin verilmesinin daha iyi olacağını söylemiştir.¹¹⁸

Türk Ocağı'ndaki ilk kadın toplantısında Nezihe Muhiddin aile hukuku hakkında 20. asırda Türk kadınının en kutsi vazifesinin izdivacı ve neslin devamı olduğu söylemiştir. Üç ya da dört eşli ailelerde yetişen çocukların ruhen ve bedenen belli olduklarını, vatana hizmet edemeyeceklerini, çünkü aile rabitasını hissetmediklerini aktarmıştır.¹¹⁹

Derginin 34. sayısında çokeşlilikle ilgili Şeyhülislamzade Ahmet Muhtar'ın detaylı bir anlatımı mevcuttur. Buna göre din çokeşliliğe müsaade buyurmamıştır. “*İkişer, üçer, dörder nikah ediniz.*” ayetinden sonra itidal ile hareket edilemeyeceğinden korkulduğu takdirde bir tek kadınla nikahlanması emredilmiştir. Ona göre ikişer üçer, dörder derken bir müsaade vardır ve bu gusletmek, namaz kılmak, oruç tutmak gibi mecburi değildir. Fakat ayette itidalin muhafaza edilip edilemeyeceği konusunda korku olduğu takdirde bir tek kadınla izdivaç hususundaki kısmın kesin emir olduğuna dikkat çekmiştir. İtidalin beşer için mümkün olmadığını, kalpte korku olduğunda bir kadından fazla evlenilmemesi hususunun emir ve ferman olduğunu tekrarlamıştır. Buna karşı hareket edenin büyük günahlardan birini işlemiş gibi olacağını savunmuştur.¹²⁰ Birden fazla 2, 3 veya 4 kadınla evlenebileceğine özel durumlarda izin verilmekle birlikte, bu müsaade ayetlerde¹²¹ ve Diyanet İşleri'nin

¹¹⁷ A.g.d., 5 Ocak 1924, S.30, 3.

¹¹⁸ A.g.d., 2 Şubat 1924, S.34, 7.

¹¹⁹ A.g.d., 26 Ocak 1924, S.33, 3.

¹²⁰ A.g.d., 2 Şubat 1924, S.34, 5.

¹²¹ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/3.

açıklamalarında¹²² Şeyhülislam Ahmet Muhtar'ın söylediklerini desteklemektedir. Ayetlere göre bir erkeğin ne kadar uğraşırsa uğraşsın kadınlar arasında adaleti sağlayamayacağı, bu sebeple tek kadınla evlenilmesinin hayırlı olacağı belirtilmiştir.¹²³

Hiçbir alimin çok namaz kılın veya zekât verin dediği gibi çok evlenin demediği, aksine çeşitli şartlarla birlikte ve kadının rızası doğrultusunda bu olayın olabileceğini aktarıp çokeşliliği kolaylaştırmadığı, aksine zorlaştırdığı ifade edilebilir.

Hz. Ali, Hz. Muhammed'e, Hz. Fatıma'nın üzerine bir kadın daha alacağını söylediğinde, Hz. Muhammed'in buna karşı çıktığı ve "Ancak Fatıma'yı boşarsan yeni bir kadın alabilirsin." dediği ifade edilir.¹²⁴

Kadınlar bu durumlardan dolayı mağduriyetler yaşadığından dolayı ve evliliğin sağlıklı olabilmesi için tek kadınla evlilik ve talak hakkının kadına verilmesi elzem konulardır. *Süs* dergisi yazarlarının temel hedeflerinden biri de çokeşlilik anlayışını çürütmek ve talak hakkının kadına verilmesi üzerine gerçekleşmiştir.

3.3.7. Süs Dergisinde Aile, Ev ve El İşi

Süs dergisine göre kadın için aile, ev ve el işi çok önemlidir. Bu sebeple kadınlara kurdele işlemeleriyle neler yapılacağı anlatılan bölümlerde, kadının el işindeki maharetlerinin adeta her dönemde yadsınamaz bir gerçek olduğunu bize hatırlatmıştır. "*Hanım Makine Başında*" başlıklı metinde dikiş dikmekten, elbise ve ceketin nasıl yapılacağından bahsedilmiştir.¹²⁵ Ayrıca çamaşırların güzel kokması için anneannelerin çamaşırlara susam koyduğu bilgisi paylaşılmıştır.¹²⁶

¹²² Bkz. Diyanet İşleri Meali (Yeni) Nisâ Suresi 3. Ayet Açıklaması: "*Bu ayette yer alan "Nikahlayın" emri, gereklilik anlamı değil, ruhsat ve cevaz anlamı taşımaktadır. Bu itibarla İslam dininde çok evlilik kural değil, gerektiğinde başvurulacak istisnai bir durumdur.*"

¹²³ *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/129.

¹²⁴ "Müminlerin annesi: Hazreti Fatıma". <https://www.diyanehaber.com.tr/muminlerin-annesi-hazreti-fatima> [28.01.2025]

¹²⁵ *Süs Dergisi*, 30 Haziran 1923, S.3, 13.

¹²⁶ A.g.d., 15 Aralık 1923, S.27, 15.

“*Hanım Mutfakta*” bölümlerinde pandispanya, omlet, ırmik revanisi, su böreği, düğün yemeği, zeytinyağlı lahana dolması, patatesli rusto, elma kompostu ve başka yiyeceklerin nasıl yapılacağı anlatılırken kadının mutfak işleriyle uğraşmasının doğal bir hal olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca dergide çocuk bakımıyla ilgili bilgilere de yer verilmiştir.

Kadın her daim hassas ve incelik gerektiren işleri doğuştan gelen bir beceriyle sergilemiştir. Dergide bu ev sanatlarına yer verilmesi aynı zamanda okuyucu kitlesini çeşitlilikle arttırma gayesi taşımaktadır.

3.3.8. Süs ve Firuze Dergilerinde Güzellik Anlayışı

Derginin ikinci sayısında “*Süse ve Güzelliğe Dair*” başlıklı bir yazı kaleme alınır. Selami İzzet isimli yazar, güzelliğin artık bir kıymetinin kalmadığını, güzellik deyince aklımıza kırmızı boyanın, pudranın ve sürmenin geldiğini, güzel kadın deyince iyi boyanmasını, iyi giyinmesini bilen bir kadının canlandığından şikâyet etmiş ve güzellik hakkındaki telkinlerin kökünden sarsıldığını ifade etmiştir. Bu ifadelere göre güzelliğin doğallıkla ilişkili olduğu sonucu çıkarılabilir. Elbette her kadın süslenebilir, fakat bu süslenme kendinde olan güzelliği öne çıkaracak nitelikte ve abartılmadığı takdirde değerli olmalıdır.

Benzer bir durum olarak günümüzde de estetik ameliyatlara birlikte güzellik anlayışı bulanıklaşmıştır. Bu her dönemde farklı şekillerde benzer düşüncelerin hissedildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Aynı sayıda, çirkin kadının olmadığı beceriksiz kadının olduğu belirtilmiştir. En çirkin kadının bile mütebessim olduğunda hoşla gideceği vurgulanmıştır.¹²⁷

Derginin 3. sayısında süslenmekte ölçülü olunması gerektiği, aşırısının insanı gülünç ve iğrenç duruma soktuğu, süste itidal olması gerektiği vurgulanmıştır.¹²⁸ Bu yönüyle dergi makyajda denge halini ve doğallığı savunmuştur.

Kadınların güzellik için spor yapmaları gerektiği anlatılırken kadına en uygun sporlar yürümek, kürek çekmek, yüzmek, at binmek, tenis oynamak olarak sıralanmıştır.¹²⁹

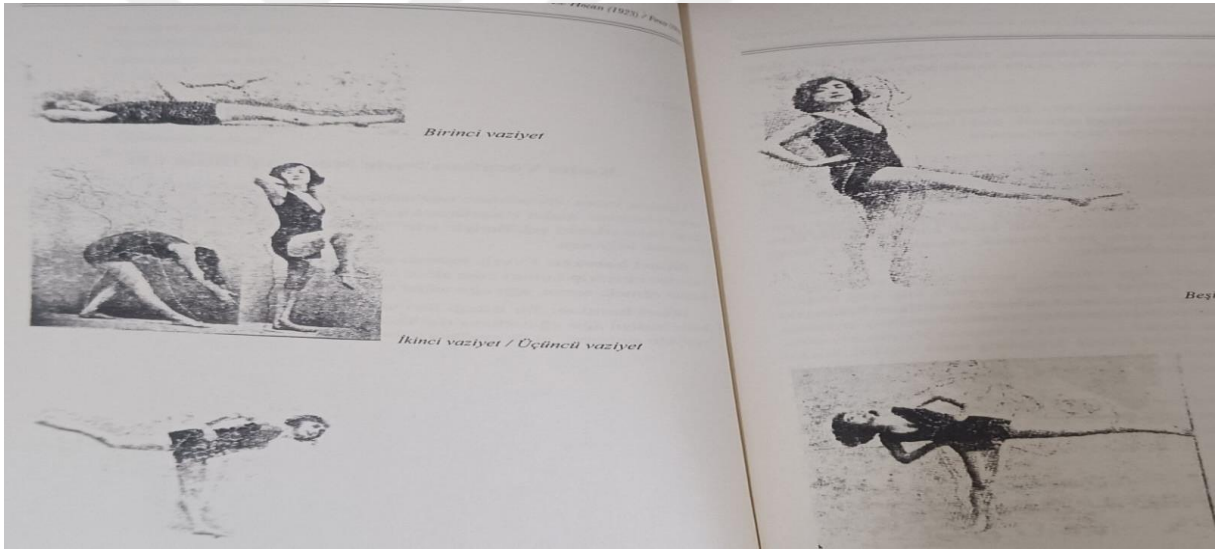
¹²⁷ A.g.d., 23 Haziran 1923, S.2, 4.

¹²⁸ A.g.d., 30 Haziran 1923, S.3, 7.

Bu sporlardan çoğu hakikatte savaştan yeni çıkmış bir millet için oldukça lüks sporlardır. Toplumda bunun bir karşılığı olmamasına rağmen burjuva-batılı sporları Türk kadınına önerilmiştir. Yeni kadın imajında hedeflenen de Burjuva-Batılı kadın tipidir.

Derginin ilerleyen sayılarında şişmanlığın kadının en büyük düşmanı olduğu ifade edilmiştir. Zarafete meftun bir hanım için şişmanlığın bir kâbus olduğu aktarılmıştır. Şişmanlamamak için idman ve perhiz yapılması öğütlenmiştir.¹³⁰ Benzer bir örnek *Firuze* dergisinde yer almıştır. Şekil 3.23'te görüldüğü gibi güzel ve narin bir vücuda sahip olmak için kadınlara idman hareketleri önerilmiştir.

Güzellik kadınlar için her zaman önemli olmuştur. Kadınlar için en önemli kavramlardan biri güzelliştir. Güzellekle ilgili bilgiler ve önerilerle güzellik konusunun bu kadar çok işlenmesi, hanımların ilgilerinin dergiye çekilmesi ve derginin okunmasının yaygınlaşması bakımından önemlidir.

Şekil 3.23: Kadınlar için İdman

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri (İstanbul: Libra Kitap 2019): 75.

Yine *Süs* dergisinde güzelliğin üç düşmanı olduğu, bunlardan birincisinin saç beyazlaması, ikincisinin şişmanlamak, üçüncüsünün yüzün buruşması olduğu ifade

¹²⁹ A.g.d., 23 Eylül 1923, S.15, 8.

¹³⁰ A.g.d., 5 Ekim 1923, S.17, 8.

edilmiştir.¹³¹ Kadın için doğal güzelliğin kâfi olmadığı, tavırlarının ve şahsiyetinin de güzel olması gerektiği vurgulanmıştır.¹³² Dış güzellik övülürken iç güzelliğe de yer verilmesi gerçekçi bir yaklaşımdır.

Dergide “*Kadınlık Alemi*” başlıklı bir yazıda Amerika’da New York’taki yeni dünyanın başlangıcında yeni tarzda bir iş yapıldığından bahsedilmiştir. Buna göre şehrin muhtelif caddelerinin muhtelif noktalarına, ufak ufak köşelere, kutular içinde kişisel bakım için lazım olan eşyalar konulmuştur. Bunların içinde fırça, sabun, sıcak su, ustura, kadınlar için pudra ve muhtelif losyonlar bulunuyordur. Bakım ihtiyacı olan kadın ya da erkek orada hazır bulunan ve alet edevatın temizliğiyle meşgul olan memura eski parayla 15 kuruş civarında para vererek bakım işlerini gerçekleştirmişlerdir. Bu uygulama muvaffakiyetle karşılanmış ve bazı fabrikalar bütün büyük şehirlerde kadınlar için dükkancıklar açmıştır.¹³³ Bakım için harcanacak mesainin ne denli etki yaratacağı konusunda bir kamuoyu araştırması mahiyetindeki bu uygulama ilgiyle karşılanmıştır. Bu uygulama New York’ta da kadınların bakım için hevesli olduğunu göstermiştir.

Derginin 16. sayısında “*Güzel görünmeye çalışmayan kadın yoktur.*” denilirken hakiki güzelliğin cilt güzelliği ve cazibe güzelliğinin birleşmesinden oluştuğu iddia edilmiştir. Avrupa’da güzellik müesseselerinin bununla meşgul olduğu ifade edilmiştir. Bir kadını güzelleştirmek için en evvel çehresine göre hüküm verilebileceği için “*Cilt Arızaları*” alt başlığında cilt problemlerinin tedavisi için cilt bakımıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.¹³⁴

Dergide ayrıca dudak boylarıyla ilgili inkılap niteliğinde olan bir haber paylaşılmıştır. Buna göre dudak derisi altına kırmızı renk boya verildiğinde, dudaklara binlerce defa batıp çıkan iğnelerle, acısız bir şekilde dudak boyama işlemi yapan bir alet, yeni bir icat geliştirildiği duyurulmuştur.¹³⁵

Dergideki muharrirlerinden Ferhunde Hale’nin yazısına göre kadınlar gençliği muhafaza etmek için yaş ilerledikçe kusurlarını ihmal etmemeli, her gün bunların

¹³¹ A.g.d, 23 Şubat 1924, S.37, 14.

¹³² A.g.d., 17 Kasım 1923, S.23, 14.

¹³³ A.g.d., 24 Kasım 1923, S.24, 15.

¹³⁴ A.g.d., 29 Eylül 1923, S.16, 13.

¹³⁵ A.g.d., 15 Aralık 1923, S.27, 7.

tedavisine çalışmalı, gençken yaptığı bakımları yapmalı, hoş gitmek, beğenilmek istemeli, yani eskiden yaptıklarına devam etmeli şeklinde öğütler verilmiştir.¹³⁶

Dergide yer alan bir diğer ankette de “*Kadınlar hangi yaşta daha güzeldir?*” sorusuna yanıt aranmıştır.¹³⁷ Bu yanıtlarda farklı fikirler ortaya çıkmıştır. Kimileri, aynı gün doğmuş iki kadın 50 yaşındaysa ikisi aynı yaşta görünmeyebilir, bir kadın 30 yaşında ihtiyar olabilir, bir başka kadın 40 yaşında da genç görünebilir, herkes sıhhatinin, çehresinin yaşına maliktir, diyerek düşüncelerini etkili bir şekilde dile getirmiştir. Bazıları da güzel olan ve güzel olmasını bilen kadının hangi yaşta olursa olsun güzel olduğunu, kadınların en çok, sevildiğini anladığı anlarda güzel olduğunu, namuslu, sabırlı oldukça güzelleştiğini söylemiştir.¹³⁸

Güzellik bir kadın için en önemli hasletlerden biridir. Bu yüzden güzellikle ilgili anketlerin yapılması, güzel olmak için yapılması gerekenlerin sıralanması, güzellikle ilgili yurtiçinden ve yurtdışından bilgilerin verilmesi kadın için ilgi çekicidir. Kadın dergisi olarak derginin bu yöne eğilimli olması anlaşılabilir bir durumdur, aynı zamanda derginin çok okunması ihtimalini sunan değerli bir fırsattır.

3.3.9. Süs Dergisine Göre Kadın Erkek Münasebetleri

Süs dergisinde kadın ve erkek arasındaki ilişkinin nasıl olması gerektiği konusunda da bilgilere yer verilmiştir. Derginin birinci sayısında “*Zevceler için Büyük Tehlike*” başlığında kadınlara eşlerini elde tutmanın tüyoları verilmiştir. Buna göre bir kadının erkeği elinde tutmasının en önemli sebebi, kadının neşeli olması olarak belirlenmiştir. Zevcelerinin yanında uyuklayan, sürekli şikâyetle bulunan kadınların, zevcelerini dolaylı olarak, tebessüm eden ve her sözüne, en ufak arzusuna ehemmiyet veren kadınların peşine düşmelerine ortam hazırladığı anlatılmıştır. Bu sebeple Nihal Selami isimli yazar, zevcelelerin yanında yüzün daima gülmesini, mesut görünmeyi tembihlemiştir.¹³⁹

Dergide yayınlanan benzer bir metne göre her kadın güzel değildir, fakat şuhur. Ayna karşısındaki maddi süslerin yanında manevi olan neşenin de olması gerektiği,

¹³⁶ A.g.d., 5 Nisan 1924, S.43, 4.

¹³⁷ A.g.d., 4 Ağustos 1923, S.8, 2.

¹³⁸ A.g.d., 25 Ağustos 1923, S.11,14.

¹³⁹ A.g.d., 16 Haziran 1923, S.1, 4.

sadece güzellik olursa zevcin buna alışacağı, oysa tebessümün, huzur ve neşenin zevcin eve gelmesini acele ettirecek kadar yüksek bir fazilet olduğu aktarılmıştır.¹⁴⁰

Dergide yer alan başka bir yazıda da kadının ne kadar üzüntülü olursa olsun, zevcinin yanında mutlaka şen görünmesi, muhabbet ve hürmette olması ğtlenmiştir.¹⁴¹

Bu metinlerde evlilik kurumuna değer verildiği için bu kurumun devamıyla ilgili kadının neler yapması gerektiği ğtlenmiştir. Fakat erkeğin yapması gerekenlerden bahsedilmemiştir. Oysa erkeğin de kadının da dertleşme, zlme, yas tutma hakkı vardır. Dönemin şartlarına göre kadın yemek yapmak, dikiş dikmek, ocuk bakmak konularında gelişmiştir. Fakat evlilikte kadının rolü sadece bunlar değildir. Kadın ve erkek aynı zamanda duygularını paylaşmalı ve yaşamalıdır. Bu metinlerde sadece kadının yapması gerekenler sıralanmıştır.

Derginin 2. sayısında evlilikle ilgili başka meselelere değinilmiştir. Örneğin İngiltere veya Amerika'da evlenecek çiftlere "Allah bereketini verir" yahut "Bir kişinin boğazını temin eden üç kişinin de temin eder" gibi sözlerin söylenmediği, oralarda kalp ve aşktan önce para meselelerinin önemli olduğu, para biriktirmek için uzun yıllar bekleyip, para biriktirip aile kurulduğu anlatılmıştır. Bu konuda gelenek devam etmiştir. Evlilikte genel olarak para engel olarak görülmemiştir.

3.3.10. Firuze Dergisinde Kadın Terakkisinin Sınırları

Kadının yavaş ve temkinli adımlarla ilerlemesi beraberinde bazı kaygıları da getirmiştir. Örneğin İzzet Melih, *Firuze* dergisinde Batılılaşmakta ilerleme yerine yozlaşmanın ortaya çıkmasından korktuğunu, kadınları kahvehanelerde değil, Darlfnnlarda görmeyi arzu ettiğini söylemiştir. Yine aynı dergide Muazzez Yusuf ise Türk kadınındaki hızlı gelişmenin hayret verici ve bir iftihar olduğunu, fakat tozlu gelenekten süratle sıyrılan gençleri erkeklerin kollarında şampanya kadehleriyle değil, zekalarıyla görmek istediğini söylemiştir.¹⁴²

¹⁴⁰ A.g.d., 3 Kasım 1923, S.21, 14.

¹⁴¹ A.g.d., 5 Ocak 1924, S.30, 12.

¹⁴² Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (ev.), *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 63-64.

Dönemin muharrirlerin ilerleme yaşanırken yozlaşmanın beraberinde gelmesinden korkması muhafazakarlıkla ilişkilendirilebilir. Hedeflenen kadın, gelişime açık olmalı ve kendisini yetiştirmeli, fakat Batının kötü tarafından uzak durmalı, bu anlamda muhafazakâr kalmalıdır.

3.3.11. Süs ve Firuze Dergilerinde Tanıtılan Kadınlardan Bazıları

Süs ve *Firuze* dergilerinde çeşitli kadınlar tanıtılmıştır. Bunlardan biri Şekil 3.24'te görünen tayyareci bir kadının fotoğrafıdır. Kuş kadınlar başlığıyla kadınların sadece erkeklerin gönlünde hükümranlıkla yetinmeyerek havalarda da hâkim olduğunu, Fransa'daki kadınların erkek tayyareci kadar maharetli ve harika olduğu dile getirilmiştir.

Şekil 3.24: Tayyareci Kadın

Kaynak: Süs Dergisi, 17 Kasım 1923, S.23, 16.

Şekil 3.25'te “Musiki Aleminde Mümtaz Bir Üstad” diye tanıtılan, Şarkı Musiki Cemiyeti'nden Tanburi Faize Hanımefendi'nin fotoğrafı bulunmaktadır.

Şekil 3.25: Tanburi Faize Hanımefendi

Kaynak: Süs Dergisi, 19 Ocak 1924, S.32, Kapak Fotoğrafi.

Şekil 3.26'da Darülbeyti Şehir Tiyatrosu'ndan Mine Hanımefendinin fotoğrafı vardır. Şekil 3.27'de ise Operet Kraliçesi paylaşılmıştır ve Fransız tiyatrolarında temsil ettiği operetlerin takdirle karşılandığı aktarılmıştır. Güzel sesiyle sadece İstanbul'da değil, dünyanın her yerinde beğenildiği iletilmiştir.

Şekil 3.26: Mine Hanımefendi

Kaynak: Süs Dergisi, 22 Mart 1924, S.41, 8.

Şekil 3.27: Operet Kraliçesi

Kaynak: Ss Dergisi, 29 Mart 1924, S.42, 12.

Firuze dergisinde de başarılı kadınlar yayınlanmıştır. Şekil 3.28, Şekil 3.29’da bazı başarılı kadınlardan bazıları örnek olarak verilmiştir.

Şekil 3.28: Sporcu ve Daktilograf Bir Hanım

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri (İstanbul: Libra Kitap 2019): 49.

Şekil 3.29: Şampiyon Fransız Kadın Futbol Takımı

Kaynak: Birsen Talay Keşoğlu (Der.), Aylin Doğan (Çev.), Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri (İstanbul: Libra Kitap 2019): 48.

Süs dergisinde başarılı kadınların yanında farklı kadınlardan da bahsedilmiştir. Örneğin bazı kadınlarda sakal çıktığı ve bu şekilde yaşamlarını devam ettirdikleri aktarılmıştır. Sakal deyince birkaç tüy değil, adeta erkek yüzüne tam benzeyen bir sifattan bahsedildiği belirtilmiştir. Şekil 3.30'da bazı sakallı kadınlardan örnekler verilmiştir.

Şekil 3.30: Sakallı Kadınlar

Kaynak: Süs Dergisi, 5 Ocak 1924, S.30, 4.

Şekil 3.31’de ise “*Vahşi Güzeller*” başlığıyla Avusturalya’daki bazı kadınlar tanıtılmıştır. Resimlerde bu kadınların süs için büyük küpeler ve başka takılar taktıkları görülmektedir. Bu, süsün, nerede olursa olsun her kadında içten gelen bir dürtüyle var olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Şekil 3.31: Vahşi Güzeller

Kaynak: Süs Dergisi, 23 Şubat 1924, S.37, 4.

Süs dergisinde Japon kadınlardan da övgüyle bahsedilmiştir. Japon kadınlarının cazibesinin kusursuz olduğunu ve bunun ırklarının güzellik ölçülerine uymasından kaynaklandığı anlatılmıştır. Bu güzelliğin tahsilden değil, terbiyeden geldiği fikri ileri sürülmüştür. Dergide Japon kadınlarının birçok dile vakıf olduğu, saçlarına itina gösterdikleri, gerdanlık ve küpe takmadıkları, büyük kesimli pamuk kuşaklarla ve şemsiyelerle şık oldukları, hayattaki arzularının izdivaçtan ibaret olduğu anlatılmıştır. Japon kadınlarının garp kadınları kadar ev işi, çamaşır, yemek, süpürme ve çocuk bakımıyla uğraştığı, evlerinde her şeyin yerli yerinde ve ahenkli olduğu bildirilmiştir.¹⁴³

Süs ve *Firuze* dergilerinde yayınlanmış olan başarılı kadınlarla ilgili genel olarak birkaç tanıtım cümlesi kurulmuştur. Örnek kadınlar hakkında daha fazla malumatın olması, derginin tercih edilmesini etkileyebilirdi. Yine de yurtiçi ve yurtdışından başarılı ve güzel ya da ilginç hanımlardan bahsedilmesi derginin çok yönlü bir imaj sergilediğini, böylece her kesimden insanın ilgisini çekmek istediğini göstermektedir.

¹⁴³ *Süs Dergisi*, 24 Kasım 1923, S.24, 4.

SONUÇ

Kadın ve erkek bir daire içinde düşünülürken, bu dairenin tam ortasından çizilmiş keskin bir çizgiyle ayrılmazlar. Kadın ve erkek bu dairenin içinde oluşan girinti ve çıkıntılarla birbirini eşitleyen ve dengeleyen bir bütündür. Tam ortasından kesilmiş bir daire olmaması eşitliğin olmadığı anlamına gelmemektedir. Bazı durumlarda kadınların, bazı durumlarda erkeklerin daha becerikli olabileceği ve bu şekilde birbirlerini tamamlayabilecekleri anlamına gelmektedir. Eşitlik iki veya daha çok şeyin yapı, boyut, değer gibi her alanda birbirine denk olması, aralarında hiçbir ayırım bulunmaması anlamına gelir. Fakat sadece kadın ve erkek değil, aynı cinsiyette de olsa her bir insan parmak ucuna varıncaya kadar birbirinden farklıdır. Fiziksel olduğu gibi psikolojik olarak da insandan insana farklılıkların olduğu çok açıktır. Bu sebeple temel hak ve özgürlüklerde kadın ve erkeğin eşit şartlara sahip olması gerekmektedir. Bu anlamda eşitlik için çabalayan dergi yazarlarının çabası yerindedir.

Süs ve Firuze dergileri incelendiğinde dergilerin Batılı-Milli-Burjuva kadınına hitap ettiği görülmektedir. Dergi yazarları Batıya yönelimlidir, fakat muhafazakâr özellikler taşımaya devam etmektedir. Yeni kadın tipinin muhafazakâr olması gereken yerlerde muhafazakâr, Batılı olması gereken yerlerde Batılı olması istenmiştir. Buradaki sınırların neler olduğunu da dergi yazarları belirlemiştir. Kadınları Batılı hemcinsleri gibi giyinmeye, spor yapmaya, sanatla uğraşmaya yönlendirmiş ve bunları imrendirmiştir. Fakat Batının içkili veya samimi duran erkekli kadınlı ortamlardan uzak durması da istenmiştir. Örneğin Derginin 41. Sayısında bir ankette “*Salon kadını mı ev kadını mı, malumathı, işgüzar erkek mi yoksa güzel şık erkek mi?*” sorusunun sorulması da Batılı kadın tipiyle Türk-Müslüman kadın tipinin karşılaştırılmasının bir örneğidir. Birçok kişi hafif meşrep olmaması şartıyla bakımlı olunabileceğini söyleyerek yine orta yolu benimsemiştir. Kadın muhafazakarlıkla modernite arasında, yeni ideolojinin kısılcığında kalmıştır.

Süs ve Firuze dergilerinin yayınlandığı dönemde var olan kadın imajı evine ve ailesine bağlı iyi birer anne ya da anne adayları olan kadınlardır. Dergiler kadınların bu özelliklerine çalışma, eğitim hakkı ve kadın-erkek eşitliği kavramlarını katmıştır. Hedeflenen kadın aydın bir anne, evine bağlı ve her alanda varlık gösterebilen kadındır. *Süs ve Firuze* dergilerinden önce çıkan dergilerde de çekeşlilik, talak hakkının kadına verilmesi, çalışma ve eğitim hakkı konuları işlenmiştir. Bu konuların

dillendirildiği zeminde doğan *Süs* dergisi de bunlara kayıtsız kalmamıştır. Her iki dergide de aile kutsal sayılmış, kadının ev ve çocuk işlerinin yanında eğitim, spor, sanat, siyaset gibi farklı alanlarda da varlık göstermesi istenmiştir. Kadının iyi bir eş ve anne olması beklenirken aynı zamanda iyi bir meslek sahibi olması, siyasi ve içtimai hayatta da başarılı olması beklenmiştir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte kadınlarla ilgili gelişmeler görülmüştür. Dergilerin hedeflerinden olan eğitim hakkıyla ilgili, 1924'de Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kızların da erkeklerle eşit haklarla öğrenim görmesinin önü açılmıştır. Dergi yazarlarının hedeflerinden biri olan çokeşliliği kaldırma düşüncesi 1926'da Medeni Kanun'la gerçekleşmiştir. Çokeşlilik kanun hükmüyle yasal olarak son bulmuştur. Yine dergilerin hedeflerinden olan talak hakkının kadına da verilmesi kararı gerçekleşmiştir. Böylece aile kurumunun tek taraflı feshi kaldırılmıştır. Medeni Kanun'un çıkarıldığı yıl çarşaf ve peçe ile gezmenin suçluların saptanmasını engellediği gerekçesiyle yasaklanması girişimlerinde bulunulmuştur. 1933'te Türk kadınları ilk kez Belediye seçimlerine katılmıştır. 1934 yılında ise kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Böylece dergilerin kadınlarla ilgili talep ettiği yeniliklerin çoğunun Cumhuriyet politikalarıyla birlikte gerçekleştiği görülmüştür.

Yeni kadın imajında dergilerle altyapı oluşturulmuş, yeni kadın sevdirmeye ve özendirilmeye çalışılmıştır. Kabul edilmesi için güzel ve sempatik bir şekilde takdim edilmiş, bununla ilgili çeşitli yazılar ve görsellerle bilinçaltına etki etmek amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- “Ahmet Hikmet Bey”, www.altinkitaplar.com.tr/ahmet-hikmet-muftuoglu/
[04.01.2019].
- Akpolat Davut, Yıldız. “Bir Kadın-Magazin Dergisi: Süs”. *Tarih ve Toplum Dergisi*.
C.26, S.152, (1996): 34-41.
- Akpolat Davut, Yıldız. “II. Meşrutiyet Döneminde Selanik Menşeli Bir Kadın
Dergisi: Kadın”. *Türkiye Günlüğü Dergisi*, S.43. (1996): 68-73.
- Aksan, Yücel. “1450-1750 Yılları arasında Avrupa’da Cadılık”. *Tarih İncelemeleri
Dergisi*. C.28, S.2 (2013): 355-358.
- Alanka, Deniz. “Nitel Bir Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi: Teorik Bir
Çerçeve”. *Kronotop İletişim Dergisi*. S.1, C.1 (2024): 64-84.
- Argunşah, Hülya. *Bir Cumhuriyet Kadını: Şükûfe Nihal*, Ankara: Akçağ Yayınları,
2002.
- Aydın, Mehmet Akif. “Hukuk-ı Aile Kararnamesi (Hükümlerin Tahlili)”, *DİA*.
(İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/314-318.
- Arslan Bilgin, Funda ve Uğraş, Özge Seda. “Modern Kadın İmajı Üzerine Bir
İnceleme: Süs Dergisi Örneği”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
C.33, S.3 (2023): 1437-1452.
- Berktaş, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, 7 bs. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.
- Büyüköztürk, Şener vd., *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 33 bs. (Ankara:
Pegem Akademi): 253-254.
- Çakır, Serpil. *Osmanlı Kadın Hareketi*, 7 bs. İstanbul: Metis Yayınları, 2024.
- “Çalışma Hayatına Katılan İlk Türk Kadın Örnekleri” <https://blog.isbul.net/calisma-hayatina-katilan-ilk-turk-kadin-orneklere/> [25.09.2025].
- Demirbilek, Aynur. *Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi*,
Ankara: İmge Kitabevi, 1993.

“Diyanet İşleri Meali (Yeni) Nisâ Suresi 3. Ayet Açıklaması”,
<https://www.kuranmeali.com/Aciklama.php?meal=diyanetisleriyesi&sureno=4&ayet=3>.

İlyasoğlu, Aynur ve İnsel, Deniz. “Kadın Dergilerinin Evrimi”, *Türkiye’de Dergiler ve Ansiklopediler(1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984: 163-184.

Karaaslan, Ümran. “19. yüzyılda Batı’da Kadın Hakları Hareketinin Tarihsel Gelişimi” Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

Karabıyık, Sibel. “II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Basınında Kadın Dergileri: Demet ve Kadın(İnceleme ve Metin)”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Karabulut, Sezen. “Aziz Haydar (Omur) ve Balkan Harbi Hatıraları Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul: Libra Kitap, 2024.

Kısıklı, Emine. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kadın”, *Türk Kadını: Tarihi ve Talihi*, Der. Evrim Şencan. İstanbul: Libra Kitap, 2021, 137-191.

Koç, Çilem Tuğba. *Modernleşme Sürecinde Batı’da ve Osmanlı’da Feminizm ve Kadın Dergileri (1869-1927)*, Ankara: Gece Akademi, 2022.

Kur’ân-ı Kerîm Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/31.

Kur’ân-ı Kerîm Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/3.

Kur’ân-ı Kerîm Meâli, Diyanet İşleri Başkanlığı, en-Nisa 4/129.

Küçük, Filiz, “Osmanlı’nın Feministleri”, <https://www.habervesaire.com/osmanlinin-feministleri/> [05.12.2008].

Malkoç Kılıç, Selda. “Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergileri”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. C.10, S.17 (2019): 2139-2156.

“Müminlerin annesi: Hazreti Fatıma”. <https://www.diyanehaber.com.tr/muminlerin-annesi-hazreti-fatima> [28.01.2025]

Nişanyan, Sevan. *Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçesinin Etimolojisi*, 6 bs. İstanbul: Liberus, 2022.

- Özcan, Halil. “Eski Türk Kültüründe Kadın”, *Türk Kadını: Tarihi ve Talihi*, Der. Evrim Şencan. İstanbul: Libra Kitap, 2021, 91-135.
- Özel, Işık. “Kadın Hareketinde Bir Öncü: Kadınlar Dünyası Kadınlar Ne İstiyor?”. *Tarih ve Toplum Dergisi*. C.7, S.39 (1997): 46-51.
- Öztamur, Pınar. “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları”. *Toplumsal Tarih Dergisi*. C.17, S.99 (2002): 46-53.
- Polat, Melissa. “Feminist Kuram Çerçevesinde Moda Dergilerinde Kadının Sunumu”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Sak, Ramazan. “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi”. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*. S.1, C.4 (2021): 227-256.
- Sancar, Serpil. *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*, 6 bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.
- Süs Dergisi, 16 Haziran 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 23 Haziran 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 30 Haziran 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 7 Temmuz 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 14 Temmuz 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 21 Temmuz 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 28 Temmuz 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 4 Ağustos 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 11 Ağustos 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 18 Ağustos 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 25 Ağustos 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 1 Eylül 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
- Süs Dergisi, 8 Eylül 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 15 Eylül 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 23 Eylül 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 29 Eylül 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 5 Ekim 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 13 Ekim 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 20 Ekim 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 27 Ekim 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 3 Kasım 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 10 Kasım 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 17 Kasım 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 24 Kasım 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 8 Aralık 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 15 Aralık 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 22 Aralık 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 29 Aralık 1923, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 5 Ocak 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 19 Ocak 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 26 Ocak 1924, İBB Atatürk Kitaplığı .
Süs Dergisi, 2 Şubat 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 9 Şubat 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 16 Şubat 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 23 Şubat 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 8 Mart 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 15 Mart 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 22 Mart 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.
Süs Dergisi, 29 Mart 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 5 Nisan 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 12 Nisan 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 19 Nisan 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 3 Mayıs 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 10 Mayıs 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

Süs Dergisi, 24 Mayıs 1924, İBB Atatürk Kitaplığı.

“Şükûfezar Dergisi: Osmanlı'nın Okur-Yazar Kadınları”,
<https://tarihkurdu.net/osmanli-kadinlari-ve-sukufezar-dergisi.html> [20.11.2018].

Temizer, Nihal Cihan. “19.Yüzyılda Batı'da ve Osmanlı'da Kadının Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, S.1, C.2 (2022): 51-70.

Talay Keşoğlu, Birsen (Der.) ve Doğan, Aylin (Çev.). *Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Kadın Dergileri*, 1 bs. İstanbul: Libra Kitap, 2019.

Tosun Durmuş, Büşra. “Bir Biyografi Denemesi: Osmanlı Basınında İlk Gazete Patronu Örneği Filip Efendi ve Yayınları”. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*. C.6, S.2 (2021): 31-51.

Uçman, Abdullah. “Tanrıöver, Hamdullah Suphi”, *DİA* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/574-575.

Yüzel, Feride. “Osmanlı Basın Hayatında Mehmet Tahir Bey ve “Çarşaf Meselesi” Risalesi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 42, (2016): 327-348.

Zariç, Mahfuz. “Milli Edebiyat Bağlamında Müfide Ferit Tek'in Aydemir Adlı Romanı”. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. C.12, S.1, (2022): 106-122.

Zihnioğlu, Yaprak. *Kadinsız İnkılap: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*, 5 bs. İstanbul: Metis Yayınları, 2022.

EKLER

EK 1

Delikanlı -Ama yavrum sen hala tereddüt ediyorsun. Eğer izdivacımıza muvafakat etmezsen sana yemin ederim ki ölünceye kadar başka kadının yüzüne bakmayacağım.

Genç kız -Muvafak edersem... Aynı şeye bana yemin edebilir misin?... Süs Dergisi, 7 Temmuz 1923, S.4, 16.

EK 2

Üst Bilgi: Bahar Modaları (Süs Dergisi, 10 Mayıs 1924, S.48.)

EK 3

Üst Bilgi: Son Moda (Süs Dergisi, 10 Mayıs 1924, S.48.)

EK 4

Alt Bilgi: Boğazda Bir Saz Faslı (Süs Dergisi, 28 Temmuz 1923, S.7, 16.)

Alt Bilgi: Süs (Süs Dergisi, 10 Mayıs 19245, S.48.)

Üst Bilgi: Süs (Süs Dergisi, 24 Mayıs 1924, S.50.)

EK 7

(Süs Dergisi, 24 Mayıs 1924, S.50.)

EK 8

(Süs Dergisi, 24 Mayıs 1924, S.50.)

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları, 2025.

Lisans: Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı, 2016.

Sertifika: Onsekiz Mart Üniversitesi Pedagojik Formasyon, 2016.

Önlisans: Uludağ Üniversitesi İşletme, 2010.

YAYINLANMIŞ KİTAPLARI

Flu Kimlikler isimli şiir kitabı, 2015.

SÖYLEŞİLERİ

Dil ve Edebiyat Derneği'nde Flu Kimlikler isimli söyleşi

ÇALIŞMA DENEYİMİ

İzzet Ünver Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, 2012.

Dede Korkut İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmenliği, 2013.

Necip Fazıl Kısakürek İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmenliği, 2014.

Toki Fenertepe İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmenliği, 2018.

İSMEK Diksiyon Öğretmenliği, 2018.

İSMEK Yabancılar için Türkçe Öğretmenliği, 2018.

HEM Diksiyon Öğretmenliği, 2018.

HEM Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Semineri, 2019.

Başakşehir Belediyesi Kütüphane Personeli, 2022'den beri halen devam ediyor.